

✿ BUDAVÁRI ✿

2023. 4-5. ✿ IV. ÉVF. 2. SZÁM

SÉTÁK

TÁJÉKOZTATÓ ÉS. KULTURÁLIS
MAGAZIN

BOKRÉTAÜNNEPSÉG A JÓZSEF FŐHERCEGI PALOTÁBAN

Léleket
Zsolnay öröksége

Séták
Vadászatok nyomában

Királyok vára
Ereklyék a Várban

NP
NEMZETI
HAUSZMANN
PROGRAM

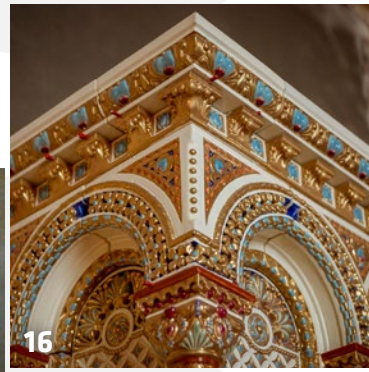
**BUDAVÁRI
PALOTANEGYED**

KEDVES OLVASÓ!

20

16

12

28

22

TARTALOM

LÉLEKZET

- 4 Bokrétaünnepség a József főhercegi palotában
- 16 Zsolnay öröksége a Szent István-teremben
- 19 Budavári Percek
- 20 Sisi, a képírók műzsája
- 22 Hadik András merészsége
- 24 Világsiker a Budavári Palotanegyed
- 28 A budai Vár mesélő utcái
- 30 Várakozás és ünneplés: bőjt és húsvét

KIRÁLYOK VÁRA

- 8 A nemzet szakrális központja – ereklyék a Várban

MŰSZÁK VÁRA

- 12 Németh László, a lélek krónikása

KARIKATÚRA

- 15 Németh László

ESEMÉNYEK

- 25 Az Arc angyala – Várkert Irodalom
- 27 Egyedülálló szakmai oktatás a Kisképzőben

AKTUÁLIS KÖZÉRDEKŰ INFORMÁCIÓK

- 26 Hírek a Budavári Palotanegyedből

SÉTÁK

- 32 Királyi vadászatok nyomában

BUDAVÁRI FINOMSÁGOK

- 34 Mátyás király húselevese

KÖZELKÉPEK

- 35 Keresztrejtvény

A napról napra kellemesebb tavaszi időjárás egyre többeket csábít kirándulásra. Büszkék vagyunk arra, hogy ilyenkor is sokan választják úti célul az újjászülött Budavári Palotanegyedet. Változatos szabadtéri programjaink, kiállításaink, a várséták vagy a megújult épületek nemcsak a hazai, hanem a külföldről érkező vendégeknek is különleges élményeket tartogatnak.

Márciustól újabb lehetőséget biztosítunk azoknak, akik az újjáépült Lovardát belülről is szeretnék megnézni. Szerdától vasárnapig 11 és 13, illetve 14 és 16 óra között megnyitjuk a lenyűgöző épületet a nagyközönség számára, akik ezekben az időszakokban ingyenesen és regisztráció nélkül léphetnek be a főbejárat mögötti márványvesztibülbe és a lovaglósarnokba.

Boldogok vagyunk, hogy a megújuló palotanegyed impozáns helyszínei már a legrangosabb nemzetközi lapokban is feltűnnek. Ezúttal a több mint 50 milliós olvasótáborral rendelkező Time magazin internetes kiadása állított össze egy listát a világ legnagyobb turisztikai célpontjairól. A listára Budapest több nevezetessége mellett három, a Nemzeti Hauszmann Program keretében újjászülött látványosság is felkerült: a Szent István-terem, a Főörség és a Karakas pasa tornya.

A sikerben oroszlánrészük van azoknak a kiváló építészeknek és iparművészeknek, akikkel van szerencsénk együtt dolgozni a városrész épületeinek megvalósításán. Mesterségbeli tudásukat nemcsak tiszteljük és elismerjük, hanem igyekszünk gondoskodni az utánpótlás-nevelésről is. Ezt célozza a Hauszmann Alapítvány kezdeményezése is, melyet örömmel támogatunk. A 2023-2024-es tanévben új kézműves szakmai képzés indul a Képző- és Iparművészeti Szakgimnáziumban.

A kétéves ingyenes kurzuson szobrász-, festő-, fém- és üvegszerműves-szakmában lehet képzettséget szerezni. A legtehetségesebb fiatal mesterek akár a megújuló Budavári Palotanegyedben, a Citadellán vagy a visegrádi Várban is dolgozhatnak majd.

Legfrissebb lapszámunkban bemutatjuk legújabb vársétánkat, amelynek színtere kivételesen nem a Budavári Palotanegyed, hanem a II. kerület egyik izgalmas helyszíne, a Mátyás király által is kedvelt nyéki vadászkastély.

Portrécikkben elevenítjük meg Hadik András legendás alakját, aki a mai napig szobor állít emléket a budavári Úri utcában, és természetesen szót ejtünk a róla készült mozifilmről is.

Beszámolunk az újonnan elindult *Budavári Percek* című podcastünkről, ahol érdekes beszélgetésekben mutatjuk be a városrész megújulásának történetét és folyamatosan frissülő kulturális és turisztikai programjainkat.

Olvassanak, hallgassanak minket, és ha tehetik, látogassanak el hozzánk személyesen is.

Fodor Gergely
kormánybiztos,
a Várkapitányság vezetője

BUDAVÁRI SÉTÁK, IV. ÉVFOLYAM 2. SZÁM

Kiadja: Várkapitányság Integrált Területfejlesztési Központ Nonprofit Zrt. 1013 Budapest, Ybl Miklós tér 6., 1519 Budapest, Pf. 365
ISSN 2732-0855

Főszerkesztő: Kőrösi Gábor

Főmunkatárs: Csermely Gábor Vezető szerkesztő: Tallér Edina

A szerkesztőség munkatársai: Ayhan Cökhan, Borbényi Györgyi, Gyarmati Krisztina, Igazság Arnold, Leitner Karina, Nagy Nándor, Németh Mónika, Sándor Zsolt, Serfőző Melinda, Virág Csilla Fotók: Kárász Karolina, Alamy, Fortepan, MTI, Shutterstock, Thaler Tamás, Várkapitányság archívum, Wikimedia Commons

Fejlesztéseinket és programjainkat bárhol és bármikor figyelemmel kísérheti. Kövesse közösségi oldalainkat, tekintse meg *Budavári Történetek* című **online magazinműsorunkat** YouTube-csatorránkon, és **iratkozzon fel hírlevelünkre!**

hirlevel.nemzetihauszmannprogram.hu

ELÉRTE
A LEGMAGASABB
PONTJÁT
AZ ÚJJÁSZÜLETŐ
SZENT GYÖRGY
TÉRI PALOTA

BOKRÉTAÜNNEPSÉG A JÓZSEF FŐHERCEGI PALOTÁBAN

Közel egy év alatt immár harmadik alkalommal tartottak bokrétaünnepséget a megújuló Budavári Palotanegyedben. A Nemzeti Hauszmann Program keretében a Dísz téren újjászülető egykori Vöröskereszt-székház és a volt Honvéd Főparancsnokság után a Szent György téri József főhercegi palota is elérte a szerkezetének legmagasabb pontját.

Az április elején megtartott bokrétaünnepségen dr. Semjén Zsolt miniszterelnök-helyettes üdvözölte a Habsburg-család több, a helyszínen megjelent tagját. A palota utolsó lakója ugyanis József Ágost főherceg és családja volt.

Fodor Gergely, a Budavári Palotanegyed megújításáért felelős kormánybiztos beszédében hangsúlyozta, hogy „a néhány éve még a rajzasztalon fekvő tervek mára

valósággá lettek, és a palotanegyed egyre inkább hasonlít arra a csodálatos városrészre, amelyet Hauszmann és kortársai egykor létrehoztak”.

A Várkapitányság vezetője megköszönte az építkezésen dolgozó szakemberek munkáját, majd emlékeztette a jelenlévőket arra, hogy „József főherceg palotája több más épülethez hasonlóan a második világháborúban megsérült, helyreállítható lett volna, de erre kísérlet sem történt. Előbb munkásszál-

lóként használták, majd 55 évvel ezelőtt felgyújtották és elbontották”.

A kormánybiztos különleges alkalomnak nevezte a bokrétaünnepet. „Különleges, mert a körünkben köszönhetjük az épület egykori és jövőbeli lakóit: Habsburg-Lotharingiai Mihályt, József főherceg déduokáját, akinek a keresztelőjét még az eredeti palotában tartották, és dr. Sulyok Tamás urat, az Alkotmánybíróság elnökét, akinek a vezetésével

a taláros testület hamarosan berendezkedhet az újjáépített palotában.”

„Bízom benne, hogy megelégedésükre fog szolgálni az új épület, a látogatók pedig örömeiket lelik a szintén újjászülető palotakertben és az egykori istállóban” – zárta beszédét Fodor Gergely.

A szokásoknak megfelelően a palota szerkezetének legmagasabb pontjára díszes bokrétafát helyeztek el, amelyre Fodor Gergely kormánybiztos, Oravecz László, a Magyar Építő Zrt. műszaki vezérigazgató-helyettese, Habsburg-Lotharingiai Mihály királyi főherceg és dr. Sulyok Tamás, az Alkotmánybíróság elnöke kötött fel egy-egy nemzeti színű szalagot.

Oravecz László elmondta, hogy nagyon nagy megtiszteltetés számukra, hogy részt vehetnek a József főhercegi palota újjáépítésében. Megköszönte az építetők, tervezők szakértelmét és közreműködését, majd külön kiemelte az építők, a szakemberek és a munkások áldozatos munkáját.

✓ *A szokásokhoz híven a palota szerkezetének legmagasabb pontjára díszes bokrétafát helyeztek el, amelyre nemzeti színű szalagot kötöztek*

FODOR GERGELY, A BUDAVÁRI PALOTANEGYED MEGÚJÍTÁSÁÉRT FELELŐS KORMÁNYBIZTOS MEGKÖSZÖNTE AZ ÉPÍTKEZÉSEN DOLGOZÓ SZAKEMBEREK MUNKÁJÁT.

Habsburg-Lotharingiai Mihály beszédében felelevenítette az 1944-ben történeteket, amikor a nagypapa és felesége a vörösök megtorlása elől menekülve hagyta el a főhercegi palotát. Mindössze a kulcsokat és néhány ruhát vittek magukkal

abban a reményben, hogy hamarosan visszatérnek, és mindent a helyén találnak. Ez ötven évvel később történt meg, de semmit sem találtak, csak a palota üres helyét – mondta Habsburg-Lotharingiai Mihály. Végül megköszönte a Nemzeti Hauszmann

✓ *Dr. Sulyok Tamás, az Alkotmánybíróság elnöke, Fodor Gergely kormánybiztos, dr. Semjén Zsolt miniszterelnök-helyettes, Habsburg-Lotharingiai Mihály királyi főherceg és Oravecz László, a Magyar Építő Zrt. műszaki vezérigazgató-helyettese*

A BOKRÉTAÜNNEPEN A TERVEZŐK ÉS AZ ÉPÍTŐK MUNKÁJA ELŐTT TISZTELEGTEK AZ EGYBEGYÜLTEK.

Programnak, hogy újjáépül a palota, és megígérte, hogy az átadásra a család több tagjával együtt eljön majd.

Dr. Sulyok Tamás, az Alkotmánybíróság elnöke beszédében elmondta, büszke arra, hogy az Alkotmánybíróság érdemesnek találtatott arra, hogy az újjáépülő József főhercegi palotába költözhessen. Megjegyezte, igyekeznek méltó és gondos gazdái lenni a testület új otthonának.

Habsburg-Lotharingiai József Károly főherceg az itt álló, a 18. század végén épült klasszicista, úgynevezett Teleki-palotát 1902-ben Korb Flóris és Giergl Kálmán tervei alapján historizáló stílusban építtette át. Budapest világháborús ostroma idején aztán a nyugati homlokzatot több belövés is érte, majd ezt követően az épületet 1951-ben munkásszállóvá alakították, és szándékosan hagyták elromosodni. Bár még így is megmenthető lett volna, végül 1968-ban előbb felrobbantották, majd teljesen elbontották. A palota helyén a

☛ **A Nemzeti Hauszmann Program keretében most ez az épület is eredeti szépségében épül újjá a hozzá tartozó neoreneszánsz stílusú istállóépülettel és kerttel együtt.**

2000-es évek fordulóján kiterjedt kutatások folytak, amelyek befejeztével rommezőt hoztak létre.

A FALAK TÖRTÉNELME

A József főhercegi palota, korábbi nevén Teleki-palota 1787-89 között épült és 1902-ben jelentősen átalakított palota volt a Budavári Palotanegyedben, a Szent György tér nyugati, Krisztinavárosra néző oldalán, szemközt a Sándor-palotával.

Az épület 1892-ben került József Károly főherceg, Habsburg-Lotharingiai Mihály dédapjának tulajdonába, aki korábban a Magyar Királyi Honvédség főparancsnokaként dolgozott itt. Fekvése és panorámája miatt olyannyira

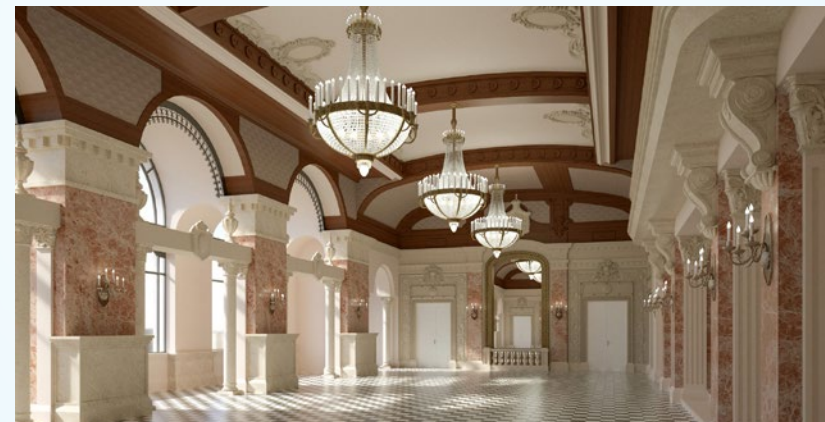
megszerette, hogy amikor hivatalait elköltöztették innen, megvásárolta a kincstártól maga és családja számára. A palotát később fia, József Ágost főherceg örökölte meg.

Hatalmas bővítésbe és átalakításba fogott. 1906-ra el is készült a pompás épület, amely azonban az 1945-ös ostrom idején súlyosan megsérült. Az 1980-as években középkori rommezőt és terepszint alatti múzeumot alakítottak ki itt, és egészen a közelmúltig csak egy beépítetlen gazonos telek éktelenkedett a helyén.

A Nemzeti Hauszmann Program keretében most ez a nagyszerű épület is eredeti szépségében épül újjá a hozzá tartozó neoreneszánsz stílusú

Fortepan

☛ **Az autentikus megjelenés mellett az épület kialakítása megfelel majd a mai kor követelményeinek is.**

MEGÚJULÓ PALOTÁK

A Budavári Palotanegyedben a Nemzeti Hauszmann Program irányításával három ikonikus épület születik újjá. Az egykori Vöröskereszt-székház, a József főhercegi palota és a Honvéd Főparancsnokság hajdani épülete. A második világháborúban mindhárom épület jelentős sérüléseket szenvedett, de egyik sem olyan mérvűt, ami indokolta volna a lerombolásukat, elhanyagolásukat. S noha ez akkor sajnos nem történt meg, most a szemünk láttára élednek újjá. Mindezekkel párhuzamosan elkezdődött a Budavári Palota teljes megújítása is. Így a palotanegyed hamarosan újra századfordulós arcát mutatja majd.

A Nemzeti Hauszmann Program keretében már újjáépült a Lovarda, a Főőrseg, elkészült a Hauszmann-féle rámpa, megújult a Stöckl-lépcső, a Csíkos udvar és a Budavári Palota déli összekötő szárnya, benne az újjáépített, lélegzetelállító szépségű Szent-István teremmel.

istállóépülettel és kerttel együtt. A kert összeköttetésben áll majd az alatta elhelyezkedő, középkori zsidó rituális fürdővel, a Mikvével, amely

☛ **A Nemzeti Hauszmann Program keretében a Budavári Palota, annak közvetlen környezete, az egész Budavári Palotanegyed megújul.**

lépcsőn és lifttel egyaránt megközelíthető lesz. A kertből a látogatók a szintén újjáépülő Ybl-lépcsőn lesétálhatnak majd a következő években megújuló nyugati kertekbe is.

Az építkezés 2021 őszén a romterület feltárásával és az alapozással vette kezdetét.

Az autentikus megjelenés mellett természetesen ennek az épületnek a kialakítása is megfelel majd a mai kor követelményeinek is: teljes egészében akadálymentes, kerekesszéssel is bejárható lesz, energiafelhasználását megfelelő szigeteléssel, korszerű fűtéssel, hűtéssel, alacsony üzemeltetési költségű berendezésekkel optimalizálják.

☛ KIÁLLÍTÁS ÉS PROGRAMOK IS LESZNEK AZ ÚJ PALOTÁBAN

Átadása után az Alkotmánybíróság otthona lesz a József főhercegi palota. A cél az, hogy egy méltó, az osztrák, a szlovák és a cseh társintézményekéhez hasonló helyszínen működjön tovább az intézmény. A hagyományokat folytatva a teljes ülés eredeti, csepp alakú tárgyalóasztala is helyet kap majd az új épületben, valamint a testület 33 éves történetét megőrkítő kiállítás is látogatható lesz, ahogy a palota neoreneszánsz kertje és egykori istállóépülete is nyitott lesz a nagyközönség előtt. Ez utóbbiban egyebek mellett turisztikai programokat kínál majd a Várkapitányság.

EREKLYÉK A VÁRBAN

A NEMZET SZAKRÁLIS KÖZPONTJA

A 18. század folyamán a budai Vár vált a két legfontosabb magyar ereklye, a Szent Jobb és a Szent Korona, illetve a hozzá tartozó koronázási ékszerek őrzőhelyévé. Ezzel egyértelműen az ország szakrális központjává vált, még akkor is, ha nem számított birodalmi központnak. A Vár falai adtak otthont az első magyar szent, Szent István kultuszának, és ennek legkiemelkedőbb eleme az évente tartott augusztus 20-i körmenet volt. Az ereklyék és a Vár története az elkövetkező évszázadokban az elszakításról és a visszatérésről szólt.

A felszabadítás után Habsburg-uralom alá kerülő Magyarország és Buda életében fontos szerepet játszott a magyar identitás, annak megőrzése – ahogy az erre való reflektálás, ennek elismerése vagy megtagadása is fontos politikai eszköz volt az uralkodók kezében. 1771. július 20-án úgy tűnt, Mária Terézia egy nemes gesztussal tisztelgessen a magyarok előtt: közbenjárásával hosszú évszázadok után végre visszakérült a Szent Jobb Magyarországra, a Várba.

A SZENT JOBB TÖRTÉNETE

I. István nemcsak az államalapítással, de egész élete munkásságával irányutatást adott hazánkban az elkövetkező évszázadokra. A Kárpát-medence törzsi fejedelemségéből a környező országokhoz mérhető, keresztény magyar államot hozott létre. Lefektette első írott törvényeinket, uralkodói út-

A Habsburg-uralom alatt Magyarország és Buda életében fontos szerepet játszott a magyar identitás és annak megőrzése.

mutatásai pedig az idők próbáját kiálló etikai alapelveknek bizonyultak. Szent életútja a nemzet egészének és az egyes egyéneknek is iránymutatásul szolgált a történelem viharában.

Fontosságát bizonyítja az is, hogy Magyarország első szentjét

tisztelhetjük benne: I. László 1083-ban kapott engedélyt elődje szentté avatására. Ehhez a sírt fel kellett nyitni, és ennek dátumát augusztus 15-ére, Nagyboldogasszony napjára tűzték ki. A koporsó felnyitása azonban augusztus 20-áig nem sikerült – ez lett hát István szentté avatásának napja. Szent István az első katolikus magyar szent, egyben a nemzet mennyei patrónusa, és minden magyar katona védelmezője.

A Szent Jobb történetét számos legenda és feljegyzés örökítette meg, ezek részleteiben több eltérés is található. Noha az egyik legenda úgy szól, hogy a sír mellől elparancsolt, a céljában ücsörgő Mercurius barátunk egy fehér ruhába öltözött ifjú jelent meg, s adott át egy posztóba burkolt csomagot „megőrzésre”, melyben a barát a szentmise elmondása után a szent király enyészettől épen maradt jobb kezét találta; sokkal valószínűbb azonban, hogy Mercurius valójában ellopta az ereklyét – akár a szentté avatáskor történő koporsófelnyitáskor, akár korábbi évtizedekben, mikor pogánylázadások elől kellett elmeneikíteni a koporsót. Mindenesetre László király hamar értesült arról, hogy hol őrzik a Szent Jobbot, és 1084. május 30-án azt vissza is szerezte. Monostort emeltetett, a szentjobbi apátságot (Abbatia sacrae dexteræ Sancti Stephani), hogy a bencés szerzetesek méltó módon őrizhessék az ereklyét. A település, amely onnantól fogva a Szentjobb nevet kapta, ma Romániában található. László király a Szent Jobb újbóli megtalálásának napját, május 30-át is ünnepnappá tette a legenda szerint. Egyértelmű bizonyítékunk az ünnep megülésére legkorábban egy 1424-es nyomtatott breviáriumból van – noha persze ennél régebbre is nyúlhatott a hagyomány. Az ünnepnapon a Szent Jobbot

☛ **Mária Terézia közbenjárásával hosszú évszázadok után, 1771-ben visszakérült a Szent Jobb Magyarországra, a budai Várba**

közszemlére tették, és hozzá járulhattak a tiszteletüket leróni vágyók.

Megtalálása után az ereklyét több alkalommal is menekíteni kényszerültek őrzői: a tatárok és a törökök elől egyaránt. Tisztelete azonban töretlen volt, minden őrzési helyén sokak zarándokoltak a csodatévő kézhez. Ennek csak az a kétszáz év tudott gáncsot vetni, míg a köztudat szem elől veszítette az ereklyét. A töröktől való menekítés közben ugyanis eltűnt a Szent Jobb, és csak a 18. század során azonosították Raguzában, egy Domonkos-rendi kolostorban. Pray György jezsuita szerzetes-történész, a *Halotti beszéd és könyörgés*t tartalmazó Pray-kódex fellelője, régiségek kutatója akadt az ereklye nyomára 1763-ban. A feljegyzések szerint már

➤ **A Pray-kódex 1112–1115 között keletkezett, sacramentarium, öt tollrajzot is tartalmaz, ezeken Krisztus kereszthalálát, sírba tételét, feltámadását és megdicsőülését ábrázolják**

korábban, Lipót uralkodása alatt történtek kísérletek a visszaszerzésére, melyek aztán az uralkodó halálával megszűntek. Majd Mária Terézia vette fel ennek fonalát, aki ezzel nagyvonalú gesztust tett a magyar nép irányába – ahogy pár évvel korábban, 1764-ben is, mikor megalapította a Szent István-rendet. A Szent Jobb hosszas diplomáciai egyezkedések eredményeként, végül 1771-ben tért haza, pontosabban először Bécsbe. Innen Mária Terézia Budára szállíttatta, és 1771. július 20-án érkezett a Várba. A Bécsből Budáig tartó út mentén mindenhol ünnepélyesen fogadták az ereklyét, Pannonhalmán három napra ki is állították. Végül Budán ünnepélyes keretek között, világi és egyházi méltóságoktól kísérvé a Szent Zsigmond-kápolnában, egész pontosan az annak az oldalához épített, mára elpusztult, ellipszis alakú Szent

Jobb- vagy Szent István-kápolnában helyezték el. A korabeli leírások szerint a magyar nemzet mindenhol hatalmas örömmel fogadta nemzeti kincsük hazatértét – és valóban fontos jelentősége volt a nemzeti identitás ezen sarokkövének, mikor az ország

(aki László néven volt magyar király) apja a fiatal Vencellel együtt a koronázási jelvényeket is Csehországba vitte. 1464-ben született az első törvény a Szent Korona őrzéséről, és az 1492-es törvény pontosította, hogy a koronaöröknek Visegrád várában kell

István király a Kárpát-medence törzsi fejedelemségéből a környező országokhoz mérhető, keresztény magyar államot hozott létre.

egy birodalom szerves részeként igyekezett megőrizni önállóságát.

A következő időszakban évente számos alkalommal kiállították, majd 1774-ben Mária Terézia elrendelte, hogy augusztus 20. legyen az ereklye és Szent István legfőbb ünnepnapja. Ekkor vált augusztus 20. a hivatalos magyar nemzeti ünnepé, melynek rendtartását (az ünnepségek jellegét, körmeneteket, szentmiséket) uralkodói rendelet szabályozta. Ez az évszázadok során többször módosult, 1818-ban például József nádor kötelezővé tette az ünnepen a polgári és a katonai hatóságok részvételét is – testületileg, teljes díszöltözetben, zászlóik alatt vonultak fel, ahogy a céhek, a gimnáziumi és egyetemi diákok és az egyházi előljárók is. A díszes körmenet során körbehordozták a Várban a Szent Jobbot, szentmisét mondtak Szent István tiszteletére a Nagyboldogasszony-templomban. Egészen 1944-ig az egyik, ha nem a legfontosabb állami ünnepség volt.

A SZENT KORONA ÚTJA BUDÁRA

A Szent Korona a magyar államiség jelképe, a hatalom szimbóluma, mely az évszázadok során, főként trónviszályok idején fontos legitimációs erővel bírt. Többször is előfordult, hogy elragadták, akár az országhatáron kívülre hurcolták emiatt a koronát – például 1304-ben Cseh Vencel

őrizniük azt. A 17–18. század során aztán Bécsben és Pozsonyban volt a korona, és a magyar rendek küzdelme árán II. József, a korona szimbolikáját kijátszó kalapos király halálával, 1790-ben kerülhetett Budára. Hatalmas ünnepi diadalmenet kíséretében, harangszóval köszöntve szállította a díszruhába öltözött nemesség a koronát és a koronázási ékszereket, és február 24-én meg is érkeztek velük Budára. Három napig kiállították őket a Nagyboldogasszony-templomban, majd a Szent Zsigmond-palotakápolna fölött kialakított biztonságos szobában helyezték el a Szent Koronát, mellé a jogart, az országalmát, a kardot, a palástot, a kesztyűt, a harisnyát és a sarut is. Itt a koronaőr-ség gránátosai őrizték, akiket a király jelölt a feladatra, és az országgyűlés választotta meg őket. A megtisztelő feladat egész életre szólt, és a biztonság garantálása érdekében egy örök állandóan a korona mellett kellett tartózkodnia. Ettől fogva csak igazán fontos eseményekre szállították el a Szent Koronát a Várból: 1790 őszen, 1830-ban, 1867-ben és 1916-ban királykoronázásra vitték, 1896-ban pedig a magyar honfoglalás ezeréves évfordulójának ünnepelésére. Háborús fenyegetés esetén elmenekítették a nemzeti szimbólumokat: a napóleoni háborúk során kétszer is, az 1848/49-es szabadságharc során pedig a magyar kormány vitte magával Debrecenbe. 1944 novemberében aztán végleg elhagyta

➤ **A palota déli összekötő szárnyában kapott helyet a Szent István-terem, amely a Nemzeti Hauszmann Program keretében teljesen újjáépült**

a Várat a korona, a szovjet csapatok elől először Nyugat-Magyarországra, majd a Német Birodalomba, onnan pedig Amerikába került. 1978-ban fontos diplomáciai lépésként szolgáltatta vissza az Amerikai Egyesült Államok hazánknak. 2000 óta a koronát a Parlamentben, a koronázási kellékeket pedig a Nemzeti Múzeumban őrzik.

SZENT ISTVÁN-NAP A VÁRBAN

Az augusztus 20-i ünnepség, maga a körmenet mindig is a magyar identitás megélésének ünnepe volt. Kifejezetten felértékelődött ez abban az időszakban, amikor Magyarországnak a függetlenségéért kellett küzdenie. A Várban elhelyezett ereklyék, szent tárgyak ezt sűrítették magukba, és az, hogy a történelmi erődtéményen vonulhatott végig az ünneplő körmenet, még inkább megerősítette az összetartozás érzését, segített megélni a nemzeti

múltat. A körmenet a reformkor modernizációs törekvéseivel összefonódva óvta a múlt értékeit. Fontos volt ez olyan fordulóponthoz is, mint az 1867-es kiegyezés előkészítése. A szabadságharc bukása utáni nehéz idők, az alkotmányos élet visszaállításáért való küzdelem kiemelkedő pontja volt az 1860-as augusztus 20-i ünnep és körmenet, mely már-már tüntetésszerű felvonulás volt. Nemcsak vallásos ünnepség zajlott aznap, hanem politikai jelentőségű esemény, a nemzetutad demonstrációja is. Hosszú elő-

mondott szavai bizakodással, az összetartozás érzésével töltötték el az ünneplő tömeget:

„A magyar haza meg fogja nyerni, amit óhajt, amiért mindnyájan imádkozunk. István király nyolc százados országát ideiglen meg lehet ugyan ingatni, de nem megsemmisíteni, kiállott már a haza sok nagy fürgeteg s fönnáll most is, az ellene kelt viharok mind csak átmenők voltak, a mostani is az.”

A körmenet minden nyár fontos ünnepe volt, míg a Rákosi-korszakban be nem tiltották. Ekkor a Szent

KIEMELKEDŐEN FONTOS VOLT AZ 1860-AS AUGUSZTUS 20-I ÜNNEPI KÖRMENET, MÉG SCITOVSZKY JÁNOS HERCEGPRÍMÁS ÉS ESZTERGOMI ÉRSEK IS RÉSZT VETT RAJTA.

készület előzte meg a rendezvényt: Szent István életrajzát, a koronát és a koronázási jelvényeket ismertető nyomtatott kiadványok hirdették a fontos tudnivalókat az érdeklődőknek. A szokottnál jóval nagyobb tömegek sereglettek a fővárosba az ünnepre, a főurak és az arisztokrácia tagjai mellett még Scitovszky János hercegprímás és esztergomi érsek is részt vett rajta. A főpap palotában

Jobbot a Szent István-bazilika pincéjébe zárva őrizték, rejtve a nagyközönség pillantásai elől. 1988-ban, a szent uralkodó halálának 950. évfordulóján végül újra körbehordozták az országban, s egy évre rá, a rendszerváltás hajnalán megtartották hosszú idő után az első augusztus 20-i körmenetet. Azóta is, minden évben, az egyik legfőbb alkalom a magyarság ünneplésére. ✿

NÉMETH LÁSZLÓ, A LÉLEK KRÓNIKÁSA

A Vár történelmi miliője, az évszázados polgári tradíció sok és sokféle művészek jelentett fontos inspirációt. Nemcsak lakóhelyet, de szellemi otthont is, amely a belső elmélyüléshez és a nagy társadalmi kérdésekhez, valamint a világformáló szerepvállaláshoz is harmonikus környezet. Így történt ez Németh Lászlóval is, aki öt leánygyermek édesapjaként élt itt, és lett a magyar irodalom egyik különösen nagy hatású, de sok félreértéssel, vitával is övezett alakja.

Forrtapan/Németh László Társaság

Még kamaszként lett a Vár szerelmese. Ide járt középiskolába, a Vár tövében meghúzódó Toldyba. Iskola után gyakran sétált fel innen a Várba, hogy barátaival a fák alatt beszélgessen, vagy csak lenézzen magányosan a Dunára: „Ha a Halászbástya valamelyik fülkéjébe beállt az ember, a Hunyadi-szobor mögül a holdas cserjékből lila alakok keltek föl, sok csönddel és mély nyomatékkal társalgók, mint Maeterlinck darabjaiban, amelyek akkor kerültek elő apám kölcsönkönyvei közül. Az öreg Buda és az én ifjuságom össze volt keveredve...” – írja *Magam helyett* című önéletrajzi esszéjében.

Imádtá az iskola önképzőkörét, az itt kapott irodalmi és történelmi útravaló egész későbbi élet- és művészetszemléletét áthatotta. Először a bölcsészkarra jelentkezett, de hamar átiratkozott az orvosi egyetemre, részben mert megcsömlött a „tudományosított irodalomtól”, részben pedig mert egyre nagyobb érdeklődéssel fordult saját és mások lelki és testi működésének kérdései felé. Úgy vélte, ön- és

Forrtapan/Németh László Társaság

A KISGYERMEK NÉMETH LÁSZLÓ ÉDESANYJÁVAL, GAÁL VILMÁVAL, AKI TISZTVISELŐ CSALÁDBÓL SZÁRMAZOTT.

sokkal a diploma átvétele után feleségül vette élete szerelmét, Démusz Gabriellát, akivel az Attila út 8-as szám alatt kezdték meg közös, fél évszázados életüket.

Tizenhét éves kora óta szerette a lányt. Vonzalma azonban sokáig

és bár mint a tűz és a víz különböztek, végleg összekötötték életüket.

A későbbi író 25 éves volt ekkor. Először a János Kórházban dolgozott, majd magánrendelőt nyitott. Talpraesett felesége szórólapokat osztogatott a környéken, és mindegyikkel összebarátkozott, hogy pácienseket és ezzel biztos megélhetést szerezzen maguknak.

Mindeközben Németh László novellákat is írt, de csak magának. Egy alkalommal felesége unszolására mégis beadta az egyiket a Nyugat pályázatára, ahol legnagyobb meglepetésére fődíjat nyert, és ezzel egy csapásra ünneplésszerű lett.

Orvosi praxisát azonban nem adta fel. Nemcsak fogorvosként, de iskolaorvosként is dolgozott a Vár környékén, előbb egykori alma materében, a Toldyban, majd a Medve utcai általános iskolában.

Alkotói létének és magánéletének meghatározó szakaszát, életének legfontosabb idejét töltötte Budán, Attila úti otthonában.

emberismeretéhez elengedhetetlenül szükséges mindaz, amit az orvostudományok mondani tudnak az emberről.

Nem sok mindenben volt ekkoriban biztos, abban azonban igen, hogy ha lehetséges, felnőtt életének kezdetét a budai Vár környékén képzeleti el. Végül fogorvos lett, és nem

plátói volt. A tiszta szerelem volt az eszménye, főként, mert édesanyja fiatal szeretővel vigasztalódott, míg apja az első világháborúban harcolt. Ezt ő sohasem tudta neki igazán megbocsátani, és maga egészen másra törekedett.

Ella épp már férjhez ment volna valaki máshoz, amikor találkoztak,

Fotópan/Németh László Társaság

végéig szenvedélyes kapcsolata segítette át.

Íróként számos konfliktust vállalt, és rengeteg támadást állt ki az elveiért. Afféle konok kereső ember volt, aki a maga módján próbálta újraértelmezni a művészet küldetését. Ennek érdekében indította útjára innen, a Várból egyszemélyes folyóiratát, a *Tanút*, amelyet egymaga írt és szerkesztett. Ennek beköszöntőjében írja 1932-ben:

„Hajótöröttek vagyunk, akik a csillagokat nézzük, s a partot keressük, abban a hitben, hogy van part, s a csillagok vezetnek.”

1930-BAN BAUMGARTEN-DÍJAS LETT, BABITSHOZ ÉLÉNK BARÁTSÁG FÜZTE, DE 1932-BEN SZAKÍTOTT VELE ÉS EZZEL EGYÜTT A NYUGATTAL.

sétái alkalmával, melyek a Várból a Vérmező felé vezettek. De jól ismerte azoknak a velük szemben álló jó módú polgári családoknak a kényelmes életét is, amelyekből büntudattal küzdő, nagyrészt önmagára emlékeztető orvos főhőse, dr. Horváth is származik.

Attila úti otthonában alakította ki személyes-családi és alkotói hitvallását. Mindkettőt az önmegvalósítás fontos terepének tekintette. A családot egyfajta példaszzerű szeretetközösségnek tartotta, amelynek célja a tagok személyes fejlődésének és egymás erősítésének támogatása. Íróként pedig nem kevesebbre törekedett, mint a magyar szellemi élet újrászervezése.

Noha kemény szellemi és mentális munka árán, rengeteg szenvedéssel, de mindkét területen elérte céljait. Őt leánygyermeké született, akik közül egyet korán elvesztett. A tehetetlenség érzése és az újradzúdás kötelessége orvosként különösen nagy próbatétel volt számára. Ezekben a küzdelmes időszakokon, mint annyi máson, elsősorban feleségéhez fűződő mélyen átélt, élete

Noha 1932 végén elköltöztek az Attila útról, a budai Vár tágabb környékéhez egész életében kötődött. Élete alkonyán tavasztól őszig a Városmajorban írt és olvasott, ha jó idő volt. Egy interjúban így emlékezett vissza erre az időszakra: „Nagyon szeretem ezt a régi budai parkot. Mint kis elemista itt rúgtam először igazi futballba; apám itt tartotta a budai real játékdélutánjait, s a nagyfiúk a tanárgyereket is bevették csapatukba. Őszi »guvadó« gesztenyefairól mint fiatal házas verset írtam, s most, mint beteges, öregedő ember, itt tartok összefoglaló ismétlést az életből; hisz apró, változatos tájain minden ott van: múlt és jelen, templom és nyári színház, gyerekjátéster, tenispálya, szabadtéri sakkozó, a nyugdíjasoknak pedig tavaszi sütkérező és augusztusi árnyas faszor..”

Élete során az ünneplés és elutasítás évei, évtizedei gyakran és élesen váltogatták egymást, de nem sokkal 1975-ös halála után már nagyon népszerű volt. A nyolcvanas években sorra jelentek meg a róla szóló tanulmánykötetek és műveinek újrakiadásai. ☞

Fotó: Thaler Tamás

☞ Iskoláját, a *Toldy Ferenc Gimnáziumot* 1854-ben alapították, ebben az időben Pest-Budán mindössze három középiskola működött

☞☞ *Németh László író lakásán Babits Mihály, Török Sophie, Németh Lászlóné, Farkas Zoltánné, Erdélyi József, Németh László és Illyés Gyula*

A környezet, amelyben élt és alkotott, egész írói pályáját végigkísérte: a második világháború előtti kétségbeesett években keletkezett *Bűn* című regényének hőseit is ez a környék ihlette. Saját visszaemlékezése szerint a regényben szereplő reménytelen nincstelenek tömegével találkozott ekkoriban

NÉMETH LÁSZLÓ

1901-ben, Nagybányán született. 1905-től Budapesten élt. 1920-ban magyar-francia szakra iratkozott a bölcsészkarra, de 1921 tavaszán már orvostanhallgató volt. 1925 decemberében megnyerte a *Nyugat* novellapályázatát. Házasságot kötött Démusz Ellával. Fogorvosként, majd iskolaorvosként praktizált. 1926-tól a *Protestáns Szemle* (Lelkes László álnéven is írt), a *Nyugat*, a *Társadalomtudomány* és az *Erdélyi Helikon* munkatársa volt. 1930-ban Baumgarten-díjas lett. 1931-32-ben a *Nyugat* kritikusaként dolgozott. Megjelentette folyóiratát, a *Tanút*, melyet egymaga írt. 1934-ben részt vett a *Válasz* című folyóirat megalapításában. 1940-től a *Kelet Népe* és a *Híd* főmunkatársaként tevékenykedett. 1941-től a *Magyar Csillag* is írt. 1945-től három évig gimnáziumban tanított. 1946-tól folyamatosá váltak ellene a baloldali sajtótámadások. Évekig fordításból élt. 1952-ben József Attila-díjjal, 1957-ben Kosuth-díjjal tüntették ki, egymás után adták ki tanulmányköteteit, regényeit, színdarabjait. 1965 áprilisában Bécsben Herder-díjat vehetett át. 1975. március 3-án halt meg Budapesten.

Gaál Tibor grafikusművész, Magyar Arany Érdemkeresztrel kitüntetett portrékarikaturista. Évek óta dolgozik *Nagy magyarok* című portrészorozaton, melynek darabjai történelmünk máig ható alakjait idézik meg. Rendszeres rovattal jelentkezik magazinunkban.

A SZENT ISTVÁN-TEREM FALAIT ÁRPÁD-HÁZI KIRÁLYOK ÉS SZENTEK KERÁMIÁKÉPEI IS DÍSZÍTIK.

ZSOLNAY ÖRÖKSÉGE A SZENT ISTVÁN-TEREMBEN

2021. augusztus 20-án nyílt meg a Budavári Palota első felújított részében, a déli összekötő szárnyban a Nemzeti Hauszmann Program keretében újjászületett Szent István-terem, melyet azóta több mint 130 ezer látogató tekintett meg. A különleges szoba eredetije a századfordulós magyar képző- és iparművészet kimagasló teljesítménye volt, a többi között a pécsi Zsolnay Porcelánmanufaktúrában készült alkotások díszítik. Nemrég Zsolnay Vilmos ükunokája is megcsodálta az egyedi szépségű termet.

„Elképesztő. Ez elképesztő. Részleteiben láttam már, tudom, hogy milyen elemekből áll össze, de hogy ilyen méretű, azt azért nem raktam össze magamnak. Azt pedig pláne nem tudtam – ezt most látom először –, hogy a Thékék által egy csodás baldachinba van belefoglalva” – mesélte első benyomásait a helyiség lenyűgöző, hatszáznál

is több darabból álló kerámiakandallójáról Matyasovszky-Zsolnay Zsófia, Zsolnay Vilmos ükunokája, aki nemrégiben először látogatott el az eredeti tervek szerint rekonstruált Szent István-terembe.

A kerámiadíszítések egykor és most is a Zsolnay-gyárban készültek. A páratlan helyiségben nem csupán a közepén elhelyezkedő, több mint

két méter széles és négy méter magas, mázas kerámiakandalló dicséri a pécsi porcelánmanufaktúra kivételes szaktudását. A Szent István-terem falait Árpád-házi királyok és szentek kerámiaképei díszítik, valamint pirogránit betétek díszelnek a diófa falburkolatban és a mennyezet gerendái között. Az égetett kerámiaképek a historizmus egyik

legkiválóbb magyar festője, Roskovics Ignác olajfestményei alapján készültek, a tíz egész alakos portré Szent Imrét, I. Bélát, Szent Lászlót, Kálmánt, III. Bélát, II. Endrét, Szent Erzsébetet, IV. Bélát, Szent Margitot és III. Endrét ábrázolja. Ezekkel a műalkotásokkal a Zsolnay-gyár már az 1900-as évek fordulóján is bizonyította, hogy kerámián is lehetséges anatómiai pontosságú, festői színvonalú képet alkotni. A képsorozaton a rekonstrukció során több mint három éven keresztül dolgoztak a Zsolnay Porcelánmanufaktúra festőművész és porcelánfestő szakemberei.

Matyasovszky-Zsolnay Zsófia a kerámiaalkotásokat először mindig távolról nézi meg, megsaccolja a korukat, az alkotót, illetve azt is, hogy milyen anyagból készültek pontosan. Szerinte a Zsolnayak abban mindig különlegesen voltak, ahogyan a színekkel bántak: „Egészen más a szín, amikor még nincs kiégetve. Alig felfogható, hogy hogyan létezik olyan mértékű szaktudás, hogy azokat mégis úgy és oda vigyék fel, hogy olyan gyönyörű emberi arc jöjjön ki,

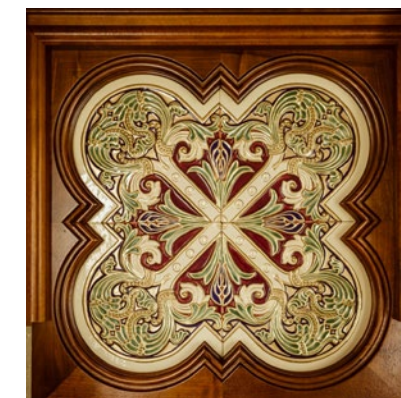
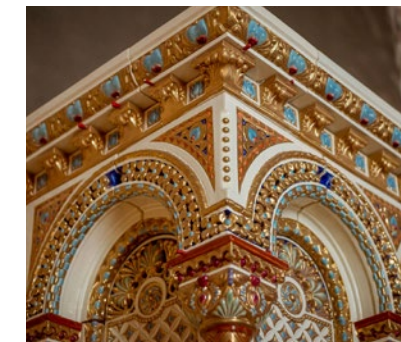
olyan finom részletekkel, mint ezeken a képeken. A plafonon szintén Zsolnay díszítés van, amint látom, nem is kevés, kazettás elrendezésben. Fantasztikus. Gyönyörű, és nagyon jól passzol hozzá a fa árnyalata, jól kiemeli ezeket a türkiz és egyéb színeket. Megint csak azt tudom mondani, hogy pompa.”

Zsolnay Vilmos gyermekkorában festő szeretett volna lenni, édes-

👉👉 **Kutatómunkára, magas szintű szakmai tudásra volt szükség, hogy ma eredeti formájában láthassák a Szent István-termet a látogatók**

apja azonban a kereskedői hivatást szánta neki, Bécsben és Münchenben is taníttatta. Onnan hazatérve Zsolnay először egy bazárt nyitott, ahol a legkülönfélébb termékeket árulta a fegyverektől a porcelánig, majd édesapja halála után, az 1860-as években átvette a családi porcelángyár irányítását. Ettől fogva minden kereskedői kvalitását és kreatív energiáját a porcelánmanufaktúra felvirágoztatására fordította. A Zsolnay termékek a 19. század utolsó évtizedeiben már a magyar határokon túl is nagy népszerűségnek örvendtek. Vilmosnak három gyermeke született, mindegyikük az édesapa hivatását vitte tovább, Teréz és Júlia tervezőművész lett, míg Miklós a kereskedelmet irányította. Idősebbik lánya, Teréz, Matyasovszky Jakabhoz ment feleségül, aki geológusként segítségükre volt a legtökéletesebb agyagfajták megtalálásában. Idős korában Teréz húsz éven keresztül foglalkozott azzal, hogy minden részletre kiterjedően megírja a Zsolnay-gyár történetét. Munkáját lánya, Margit fejezte be.

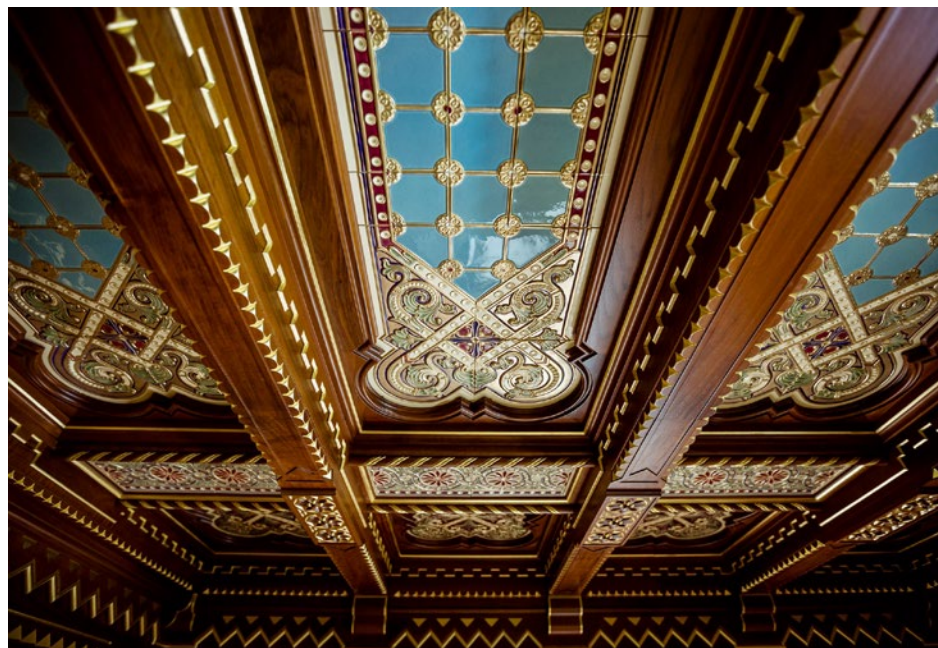

BUDAVÁRI PERCEK

Történelem, történetek és történészek. Leginkább e három szó jellemzi a tartalmát annak a nemrégiben elindult podcastsorozatnak, amely a Budavári Palotanegyed izgalmas történeteit és kulturális, turisztikai érdekességeit mutatja be. A kéthetente jelentkező beszélgetéseket a Heps Endreként is ismert népszerű rádiós, Lukács Zsolt vezeti.

➤ Szakmai hozzáértésre és művészi tehetségre is szükség volt az újjáépítéshez
➤ Matyasovszky-Zsolnay Zsófia, Zsolnay Vilmos ükunokája ellátogatott a Szent István-terembe

Matyasovszky-Zsolnay Zsófia gyermekkorában, miután szüleit börtönbe zárták, barátoknál, ismerősöknél, rokonoknál élt. Kétéves kora után került Pécsre, ahol nagypapja testvére, Matyasovszky Zsolnay Margit mellett nevelkedett. Így mesélt azokról az időkről: „Bámulom, hogy mit tettek le, hogy mire voltak képesek. Látom a gondolkodásmódjukat. Már Matyasovszky Zsolnay Margit nagynénémnél is felfedeztem, hogy vannak olyan programok a fejében – amiket én úgy hívok, Zsolnay-programok –, amelyeket nem tud leállítani. Például az, hogy minden fiatalra az én generációból úgy nézett, hogy mire lesz jó a műbe. Volt nála egy vitrin, amelyben Zsolnay tárgyak voltak. Én azt bármikor kinyithattam és kivehettem akármit. Mindig mindenkinek büszkén mondogatta is, hogy nézzék meg ezt a gyereket, ez nincs még 3 éves, és soha semmit nem tör össze. Ez ugyebár egy Zsolnaynak biztos nagyon számít.”

Noha a Szent István-termet Hauszmann Alajos, a kor egyik legjelentősebb építészé álmolta meg, annak ötlete Zsolnay Vilmos nevéhez

kötődik. Ő kezdeményezte ugyanis a terem létrehozását, kérvényben folyamodott az uralkodóhoz, hogy engedélyezze számára egy majolikaburkolattal kivitelezett helyiség berendezését az újjászülető palotában: „azon legalázatosabb kérelemmel borulok

A Szent István-terem teljes történeti hűségű újjászületésében a magyar iparművészet legjobbjai vettek részt.

Felséges Királyom Legkegyelmesebb Uram trón zsámolya elé: kegyeskedjék nekem megengedni, hogy az újonnan épülő királyi várpalotában egy magyar stílus szobát égetett agyagból a saját tervem szerint egészen berendezhesek és ezen szobát összes berendezéseivel együtt a párisi világkiállításon Felséges Királyom Legkegyelmesebb

Uram dicsőítésére mint hú alattvalója legalázatosabb hódolójaként az összes népek és nemzetek színe előtt bemutathassam”.

Hauszmann a magyar mesterek és művészek legjobbjait gyűjtötte maga köré, hogy együtt alkothassák meg a századforduló iparművészeti remekét. A helyiség berendezésén Zsolnay Vilmos mellett többek között Thék Endre, Strobl Alajos és Jungfer Gyula, valamint Neuschlosz Ödön és Marcel is dolgozott. A Szent István-terem egyedülálló berendezését – Ferenc József egyetértésével és támogatásával – 1900-ban a párisi világkiállításon is bemutatták, ahol több díjat is kapott. A Budavári Palotában 1902 februárjában adták át a különleges szobát díszvacsera és bál kíséretében. A második világháborúban, akárcsak a Budavári Palotanegyed más épületei, a palota is szörnyű találatokat kapott, a terem és annak berendezése teljesen elpusztult. A Nemzeti Hauszmann Program keretében számos szakértő és iparművész dolgozott azon éveken keresztül, hogy régi fényében születhessen újjá a századforduló iparművészet csodája. ✂

A *Budavári Percek* című podcastben a Budavári Palotanegyed izgalmas történeteiről, aktuális kulturális, turisztikai programjairól, érdekességekről esik szó. Az egyes epizódok vendégei szakemberek, kutatók, művészek, történészek, olyan szereplők, akik munkájukkal, tudásukkal, tehetségükkel kötődnek a budai Vár múltjához és jelenéhez.

„Nekem a Vár gyerekkoromban elképesztően egzotikus, romantikus és kalandos, elérhetetlen hely volt. Határozottan emlékszem arra, amikor általános iskola alsó tagozatában feljöttünk ide, mesebeli élmény volt – meséli a népszerű műsorvezető, Lukács Zsolt. – Most abban a szerencsés helyzetben vagyok, hogy mint krónikás vehetek részt a Budavári Palotanegyed megújulásában, híreket vihetem egy podcastsorozat keretében annak, hogy mi is zajlik itt. Történelem, történetek és történészek. Azt gondolom, hogy ez a három szó pontosan és hűen lefedi mindazt, amire a hallgatók számíthatnak. Mindig lesznek aktualitások is a sorozat epizódjaiban, de

természetesen soha nem hallott történetek, érdekességek is. Mivel a Budavári Palotanegyed szerves részét képezi maga a Várkert Bazár is, az éppen aktuális programokról is beszámolunk.”

A februárban útjára indított sorozat első epizódjának vendége Körösi Gábor, a Várkapitányság kommunikációs és marketingigazgatója volt, aki bemutatta a megújuló Budavári Palotanegyed építkezéseit és az elkövetkező időszak turisztikai és kulturális programjait.

A podcastsorozatban beszélgetést hallhattak már az érdeklődők többek között Takács Dorinával, művésznévén Девával, Csapó Csabával, a Várkapitányság történész sétavezetőjével, Szűcs Tiborral, a Kisképző igazgatójával, Hirtling István színművésszel, Bottyán István hagyományörző huszárral is. A legújabb epizódban pedig Lukács Zsolt Sikota Krisztinával, a Várkapitányság vezérigazgató-helyettesével, valamint Vecsey Ádám ötvös-restaurátorral beszélgetett. ✂

SISI A KÉPÍRÓK MŰZSÁJA

Számunkra egy tündéri anyafigura, aki szép és szépnek lát bennünket, aki szeret minket, talán saját gyökereinél is jobban, és szívvel-lélekkel kiáll értünk. Alakja azonban korántsem csak nekünk jelent kapaszkodót. Az idők során rengeteg film készült Sisiről, amelyekben sokféle arca megmutatkozik Elisabeth Amalie Eugenie von Wittelsbachnak, az egykori bajor hercegnőnek, akinek magyarországi tartózkodása alatt a budai Vár is otthona volt. Ezekből ajánlunk most néhányat.

IMÁKBA FOGLALVA

„Gyermekkorom óta azt hallottam otthon, akár bánat volt, akár öröm, hogy Erzsébet királyné, a mi királynénknak vigyáz a nemzetre” – mondja a Latkóczy Idát játszó Tolnay Klári könnyes szemmel a császárnőt ját-

szó Karády Katalinnak az *Erzsébet királyné* című, 1941-es „világfilmként” hirdetett moziban. A film a „magyar szívű” Habsburgok sorába helyezett Erzsébetnek állít mesészerű emléket. Ez a Sisi-portré leginkább a Patrona Hungariae-kultusból táplálkozik, és egy nőies, a lány érzelmek erejével győzedelmeskedő önzetlen anyafigura képét rajzolja meg, reményt adva a második világháború előszelétől didergő nemzetnek.

MESÉS KÖRNYEZETBEN

Az első, valóban világsikert arató alkotás a császárnőről azonban nem ez a fekete-fehér film lett, hanem a második világháború borzalmai után készült, Ernst Marischka által rendezett Sisi-trilógia.

↳ Az *Erzsébet királyné* című magyar filmet 1940-ben mutatták be, igazi sztárparádéval. Karády Katalin partnere Jávor Pál volt

↳ *Sissi - A magyarok királynéja* című német-osztrák film 1955-ben készült, főszereplője Romy Schneider.

Az előbbihez hasonlóan ez a film is az idillbe, a nagy és szép emberi érzelmekbe repíti a nézőt, tündérszép, reménytelenül szerelmes nők és férfiak társaságába, akik pazar ruháikban mesés alpesi tájakon sétálnak, és olykor cigányzenét hallgatnak.

Sokatmondó tény a filmről, hogy a többgyermekes családjánál az

akkor még csak tizenhét éves Romy Schneiderrel játszották el, akinek később egész pályafutását beárnyékolta a mézes-mázás imázs. A film-trilógia saját korában óriási sikert aratott, de aki mesére vágyik, annak ma is érdemes megnézni az 1955-ös *Sissi - A magyarok királynéja*, az egy évvel későbbi *Sissi - Az ifjú császárné* és az 1956-os *Sissi - Sorsdöntő évek* című filmeket.

EGY POSZTMODERN SORSDRÁMA

Nagyot ugorva innen időben és szemléletben, Marie Kreutzer alkotása, a *Fűző* (*Corsage*, 2022) már egészen másként mutatja be a császárnét. A forgatókönyvet író és a filmet rendező Marie Kreutzer által elképzelt Sisi ebben a filmben már posztmodern allegória. Bár már nem fiatal, mégis gyönyörű, művelt, nagyon együttérző, életvidám, de belül mégis boldogtalan és magányos. Szabadságra, teljes életre, őszinteségre vágyik, és ami mindennek alapja: az érzelmek átélésére.

Ebben a filmben az udvar voltaképpen civilizációnk és kulturális tradícióink metaforája, amelyben a nőnek jól meghatározott és sok szempontból még a férfiak szá-

↳ A *Fűző* című filmben Vicky Krieps emlékezetes alakítást nyújt, ráadásul több alkalommal magyarul szólal meg

↳ SÉTA ERZSÉBET KIRÁLYNÉ NYOMÁBAN

A *Sisi, Magyarország szerelmese* tematikus séta keretében Erzsébet osztrák császárné és magyar királyné nyomdokain járhatnak az érdeklődők. Megismerhetik a királyné kedvenc budai kertjeit, az Ybl Miklós által tervezett, neoreneszánsz stílusú Várkert Bazárt és annak Sisiről elnevezett lépcsőházát, valamint azt is, hogyan örökítették meg személyét a kortársak, majd az utókor. Kiderül az is, kik voltak a királyné támaszai, legbizalmasabb barátai, és milyen kapcsolat fűzte gróf Andrássy Gyulához.

mára is mérgező szerepe van. Egy életre szóló szerep ez, általában az én törekvései, vágyai felett, amelyet elvárnak, kikényszerítenek, be nem tartását pedig sokszor a legfontosabb szeretetközösség, a család is öntudatlanul bünteti.

Ez történik itt a valójában nagyon is 21. századi császárnéval is: ez a Sisi igazi szabad szellem, de amint érzéseket, főként negatív érzéseket vagy saját akaratot, célokat fogalmaz meg a merevséggel, alárendeltséggel vagy épp a másokkal való együttérzés hiányával kapcsolatban, még szeretete is elfordulnak tőle.

A film sorsdöntő pillanatában egy nyilvános szereplésen nem Sisi jelenik meg, hanem egy komornája helyettesíti őt hidegen, némán, elkendőzött arccal. Megrázó pillanat, amikor kiderül, hogy szeretett kislánya épp ekkor látja őt igazán szeretethetőnek. Sisi ekkor eszmél rá, hogy ő maga ebben a színpadon valóban csak egy érdektelen szereplő, és önsorsrontó módon bár, de mégis nemet mond a képmutatásra, és elindul a saját belső szabadsága felé.

A kitűnő rendezés és színészi játék mellett a film csodálatos posztmodern zenéje is figyelmet érdemel, amelyben reneszánsz hangszereléssel hallhatunk például egy Rolling Stones-slágeret és a francia énekesnő, Camille *She Was* című slágerét.

EXTRÉM NÉZŐPONTBÓL

Az elmúlt években két televíziós sorozat is készült Sisiről: a *Sisi* és *A császárné*. Mindkettő, de főleg az utóbbi igencsak bővelkedik dekadenciában,

↳ A *Császárné* című sorozatot 2022-ben mutatták be a Netflix csatornán. A német történelmi drámasorozat főszereplője Devrim Lingnau

és akárcsak Marie Kreutzer filmje, teljesen szakítanak a korábbiakban még helytel-közzel figyelembe vett történelmi hűséggel. Mindkét sorozat komoly vitákat indított el a történetek között, és a közönség körében leginkább a Sisi volt sikeres.

Ezekben a filmekben a Sisi karakterében kétségkívül meglévő szabadságvágy és értelemkeresés olykor már extrém határokig feszül, mintha a világjárvány, háborúk és természeti katasztrófák árnyában élő ember leginkább Sisi szorongásaiban ismerne saját problémáira.

A *császárné* című sorozatot – már csak a fiatal kora ellenére máris méltán híres német Devrim Lingnau színészi alakítása miatt is – érdemes megnézni. ✂

HADIK ANDRÁS MERÉSZSÉGE

Különleges szoborra bukkanhatunk a budai Várban sétálva az Úri utca és a Szentháromság utca találkozásánál: egy elegáns, fiatal huszár néz a messzeségbe lováról, tette kész, éber mozdulatlanságban, ló és lovasa tökéletes egységet alkot. Hadik András lovas szobrát 1937 tavaszán avatták fel, ünnepélyes keretek között. De ki volt Hadik András, akinek halála után közel 150 évvel állítottak szobrot a budai Várban? Milyen út vezetett odáig, hogy 1757 októberében csapataival elfoglalta és megsarcolta a porosz fővárost, Berlint?

„Mélyen tisztelt ünneplő közönség! Hadik András tábornagnak, ennek a legendás emlékü hős magyar katonának és vitathatatlan igaz magyar értéknek ezt az ércbe öntött alakját Budapest székesfőváros közönsége nevében, mélyes és kegyeletos tisztelettel átveszem” – ezekkel a szavakkal avatta fel a legendás huszártiszt szobrát a korabeli filmhíradó tanúsága szerint Szendy Károly, Budapest polgármestere 1937-ben. A szobrot ifj. Vastagh György, az állatábrázolás európai híru

mestere készítette, akárcsak a *Lovát fékező csikós* kompozíciót néhány száz méterrel arrébb, a Csikós udvarban. A lovat egy bábolnai ménről mintázták, Hadikot pedig korabeli huszárkapitányi egyenruhában örökítette meg. A szobrot az 1918-ig a tábornagy nevet viselő – más néven Császári és Királyi 3. – huszárezred tisztjei és altisztjei kezdeményezésére állították. Talapzatában pedig elhelyezték a huszárezred hősi halottainak nevét, egészen annak 1702-es megalakulásáig visszamenően.

Hadik András kismemesi családba született a Csallóközben 1710. október 16-án. Katonai szolgálatát 1732-ben kezdte meg. Gyorsan haladt felfelé a ranglétrán, a Mária Terézia trónra lépése után kirobbanó osztrák örökösödési háború éve alatt alezredesből tábornokig küzdötte fel magát. Számos katonai siker mellett a nevéhez fűződik a történelem leghíresebb huszárcsínyje is.

A 18. század legnagyobb katonai konfliktusában, az 1756 és 1763 között zajló hétéves háborúban egy a Habsburg Monarchiából, az Orosz Birodalomból, a Francia Királyságból és Svédországból álló szövetségi tömb állt szemben a Porosz Királysággal. A háború második évében Nagy Frigyes kénytelen volt katonai védelem nélkül hagyni fővárosát, mivel a szövetségesek több irányból is támadást mértek rá: a francia sereg nyugatról fenyegetett, a svéd csapatok Pomeránia felől érkeztek, az oroszok betörték Kelet-Poroszországba, a Habsburgok pedig Sziléziában vették fel a harcot a porosz seregekkel. Úgy

A SZOBOR A MAGYAR HUSZÁRSÁGNAK IS EMLÉKET KÍVÁNT ÁLLÍTANI.

Fortepan/Archiv für Zeitgeschichte ETH Zürich/Agnes Hirsch

☞ *Hadik András egész életében hivatásos katonaként szolgált, 22 évesen lépett be a hadseregbe*
☞ *„Isten a huszárt a lovával együtt teremtette, egy lélek és két test” – hangzik el a március 9-én bemutatott Hadik című film előzetesében. A címszereplőt Trill Zsolt alakítja*

szembesült, hogy a berliniek időhúzással szeretnék elérni, hogy megérkezzenek a porosz felmentő csapatok, azonnal elrendelte a támadást. Csapatai elfoglalták a város úgynevezett sziléziai kapuját, és szétverték az elővárosi porosz helyőrséget. Október 16-án ismét felszólította a berlinieket a sarc megfizetésére, melynek összege eddigre – Babocsay Farkas tábornok ütközetben való eleste miatt – 500 ezer tallérra emelkedett, valamint a csapatának további 100 ezer tallért is követelt. A városi tanács akkor már komolyan vette a szavait. Noha a kért összeget teljes egészében nem tudták biztosítani számára, annak nagyjából felét – értékes ajándékokkal kiegészítve – rendelkezésükre bocsátották. Dolga

döntött, a Szászország keleti részén összevont főserégét a franciák ellen vezényli. Lotaringiai Károly herceg, a császári és királyi sereg főparancsnoka egyik legkiválóbb katonáját, Hadik Andrást kérte fel, hogy használja ki a lehetőséget, és foglalja el a porosz fővárost. Különítménye mindössze 5100

A Dísz téren emelték a Honvéd-szobrot a budai hősök tiszteletére. Május 21-e a magyar honvédelem napja, a Vár 1849-es visszavételének emlékére.

emberből (huszárokból, gyalogokból és tüzérségből) és hat ágyúból állt. 1757. október 11-én indultak útnak, úti céljuk 150 kilométerrel volt az ellenséges vonalak mögött. Az elszánt csapat négy nappal később ért Berlin alá. Felbukkanásuk hatalmas pánikot okozott, mert érkeztek ugyan a városba híresztelések, melyek szerint magyar huszárok tartanak feléjük, a berliniek ezeket képtelenségnek tartották. Hadik már a megérkezésük napján felszólította a porosz fővárost 300 ezer rajnai tallér összegű hadisarc megfizetésére, majd mikor azzal

végeztével Hadik András október 17-én elvonult Berlin alól. Napi 50 kilométeres menetteljesítménnyel sikerült kicúsúzni annak a porosz lovasságnak a markából, amelyet Nagy Frigyes napokkal azelőtt indított útnak a betörő csapatok elfogására, és amely csupán néhány órával távozásuk után ért Berlinbe. Tizenkét nappal a küldetés kezdete után, október 23-án egyesültek újra a császári fősereggel, több száz porosz foglyot és jelentős hadizsákmányt hozva magukkal. A huszárcsíny hamar világhírvé vált, a magyar huszárok dicsősé-

☞ *Hadik András szobrát 1937-ben avatták fel az Úri utca és a Szentháromság utca találkozásánál található kis téren*

gére és Nagy Frigyes porosz uralkodó bosszúságára. Hadik Andrást merész és sikeres vállalkozásáért a Mária Terézia-rend nagykeresztjével tüntették ki, a háború végén pedig grófi ranggal és birtokokkal jutalmazták. ❁

VILÁGSIKER A BUDAVÁRI PALOTANEGYED

HÁROM HELYSZÍN IS FELKERÜLT A TIME 50-ES TOPLISTÁJÁRA

Két hatalmas sikerrel kezdődött a 2023-as év: a Budavári Palotanegyed három helyszíne is felkerült a TIME 2023-as világranglistájára, továbbá a palotanegyed a világ egyik legnagyobb turisztikai kiállításán, az ITB Berlinen képviselhette Magyarországot a társkiállítókkal együtt.

A világ legnagyobb helyeinek 50-es listájára került fel a magyar főváros és annak három, a Budavári Palotanegyedben található különleges helyszíne: a Szent István-terem, a Főörség és a Karakas pasa tornya. A tekintélyes amerikai lap, a TIME évente közöl egy listát a világ legnagyobb helyeiről. A ranglista történetében most először szerepeltek rajta magyar helyszínek: Budapest egyesítésének 150. évfordulója apropóján több fővárosi látványosságot is kiemelték. A lap megemlítette, hogy a Nemzeti Hauszmann Program keretében újjászületett helyszínek újra eredeti szépségükben ragyognak.

A Szent István-terem a Budavári Palota elsőként megújított részében, a déli összekötő szárnyban épült újjá. A különleges szépségű szobát a 19–20. század fordulójának legkiválóbb magyar mesterei építették, munkájukat a párizsi világkiállításra díjjal ismerték el. A háborúban elpusztult, de a Nemzeti Hauszmann Programnak köszönhetően az eredetivel megegyező módon rekonstruált Szent István-terem

hétfő kivételével mindennap várja a látogatókat. A Főörség eredeti épülete 1903-ban épült, Hauszmann Alajos tervezte. Helyreállítható állapotban vészelte át a második világháborút, 1971-ben azonban lerombolták. Újjáépítése 2020-ban fejeződött be. Az épületben jelenleg kávézó, étterem működik, illetve a testőrség történetét bemutató kiállítás látható.

A Vár nyugati oldalán, a déli kortina végében álló Karakas pasa tornyának megújítása jelenleg is zajlik. A tervek szerint még idén birtokba vehetik a látogatók.

A Budavári Palotanegyed iránt folyamatos a turisták érdeklődése, amit a világ egyik legnagyobb turisztikai kiállításán, az ITB Berlinen is

tapasztalni lehetett. A Magyar Turisztikai Ügynökség standjánál volt társkiállító a Budavári Palotanegyed. A három év kihagyás után újra a helyszínen megtartott rendezvényen nemzetközi sajtótájékoztatót megtartott prezentációban ismerkedhetek meg a szakma képviselői a Nemzeti Hauszmann Program keretében zajló fejlesztésekkel és a megújuló Budavári Palotanegyeddel. ✂

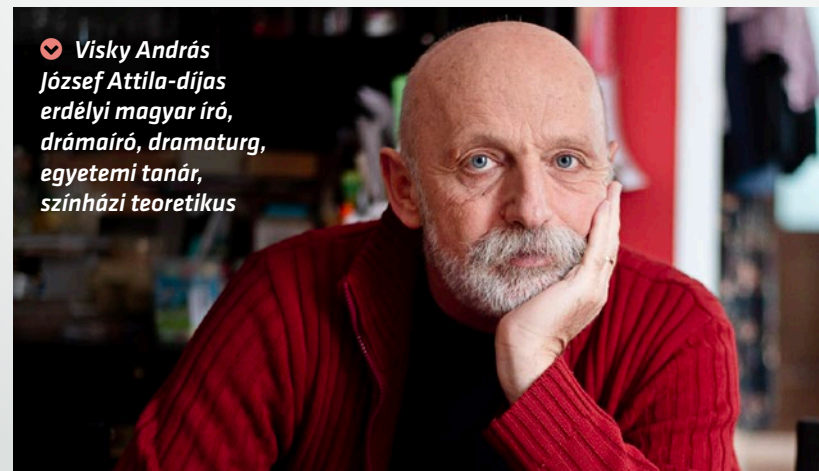
A SZENT ISTVÁN-TEREM, A FŐÖRSÉG ÉPÜLETE ÉS A KARAKAS PASA TORNYA SZEREPEL A VILÁG LEGSZEBB HELYSZÍNEI KÖZÖTT.

AZ ARC ANGYALA

Mennyi szenvedést bír el az ember? Mi kell ahhoz, hogy ne törjön meg az öt embertelen körülmények közé kényszerítő diktatúra súlya alatt? A Várkert Irodalom Aposztróf-sorozatában Juhász Anna két különleges művészt lát vendégül május 10-én a Várkert Bazárban. Vecsei H. Miklós Junior Prima díjas színművészt és Visky András József Attila-díjas író.

✔ **Visky András József Attila-díjas erdélyi magyar író, drámaíró, dramaturg, egyetemi tanár, színházi teoretikus**

A szeretet valóban mindent legyőz? A Szentírás maga a valóságos gyógyír? Ezekre a nehéz kérdésekre is választ kaphatunk a Várkert Irodalom soron következő programján. Az est Visky András *Kitelepítés* című, a családja történetébe beavató regénye köré szerveződik. Ebben elmeséli, hogyan zárták börtönbe az író édesapját, és telepítették ki a családját a Duna-deltába, a Bärägan sztyeppe egyik lágerébe, később a Lätești lágerbe.

Visky András személyes életéhez, erős hitéhez, a szakralitáshoz kerülhetünk közelebb. „Én személyesen nagyon kicsi ember voltam, a fogságban ébredtem öntudatra, személyiségemet, nyelvemet, világtéteemet a fogság formálta. Azaz a szabadság hiánya. A fogság viszont felfedeztette velem, hogy létezik az a szabadság, amit senki nem vehet el tőlünk. Ennek a belső,

végtelen kiterjedésű szabadságnak a hiányában lehetetlen közösségi-társadalmi szabadságot építeni. Nincsenek illúzióim, de ez az illúziótlanság erőt ad arra, hogy az írás és a nyilvános beszélgetés szelíd eszközeivel végigmenjek az úton. Azon, ami előttem tárult fel, egyszerre befelé és kifelé” – meséli az író. Arra a kérdésre, hogy nehéz-e újra és újra jelen lenni a múltban, úgy fogalmazott, hogy: „Nem nehéz és nem könnyű, hanem gyógyító. Az én történetem nem csak az enyém, és a családom története sem csak a családomé. A regény nem kisajátítja, hanem felkínálja a közös gyógyulást, hiszen a soha be nem gyógyult, legfeljebb csak eltakart sebek is közösek. Nemcsak egy, hanem végtelenül sok történetet érint meg és tár fel. A nézőpont talán a legfon-

tosabb: a kiszolgáltatott kis embereké, akik voltak, és akik maradtunk és maradunk, a végnek végéig.” A lelki-szellemi elmélyülést ígérő programon Ávéd János szaxofonművész, zeneszerző játékát élvezheti a közönség. Az est után Visky András dedikál. ✂

PROGRAMOK A VÁRKERT BAZÁRBAN

- 04. 19.** Várkert Akusztik – Szűcs Krisztián duó
- 04. 22.** Komolyzene – Klasszikusok a Föld napján
- 04. 23.** Tavasz zsongás – Gyerekprogramok a Kolompossal
- 04. 26.** OpeRandi – Zenélhet-e az illat, avagy illatozhat-e a zene?
- 05. 10.** Várkert Irodalom – Visky András, Vecsei H. Miklós, Ávéd János
- 05. 15.** Márai-est – Márai és Krúdy Gyula
- 05. 17.** Többet magunkról – a Grecsó fivérek estje
- 05. 19.** Várkert Akusztik – Jónás Vera Experiment Trió
- 05. 21.** Szelíden és szilárdan – Hitvallás Szabó Magdáról
- 06. 09.** Kollár-Klemencz Kamarazenekar
- 06. 15.** Rejtélyes Történelem – 300 éves a Magyar Nemzeti Levéltár
- 06. 17.** Zenében szabadon – Klasszikusok és a Tálás Áron Trio

HÍREK A BUDAVÁRI PALOTANEGYEDBŐL

A Nemzeti Hauszmann Program célja a Budavári Palotanegyed megújítása. Megtiszteltetés számunkra, hogy olyan épületeket és tereket adhatunk vissza az embereknek, amelyek korábban nem csupán méltatlan állapotban voltak, de sokszor el is voltak zárva a látogatók elől.

Mindent megteszünk azért, hogy mindig időben felhívjuk a figyelmet az aktuális munkálatokra és az azokkal járó esetleges forgalmi változásokra. Reméljük, ez is elősegíti, hogy a jövőben is megtiszteljenek bennünket figyelmükkel, bizalmukkal.

▶ ÁSATÁSOK A SZENT GYÖRGY TÉREN

2023. május 2-án régészeti feltárási munkák előkészítését kezdi meg a Várkapitányság a Szent György téren. A teljes feltárás várhatóan július közepéig tart majd, és a korábban ültetett évelő ágyásokat nem érinti. A munkálatokat követően a gyeplüveget visszaállítják a szakemberek.

A régészeti feltárás a gyalogos-, valamint a gépkocsiforgalmat nem érinti, minimális zajhatással jár a munka elvégzése.

▶ EPIPEN TOLLAK AZ ALLERGIA ELLEN

Több, a Budavári Palotanegyedben található elsősegélynyújtó pontra, a már meglévő defibrillátorok mellé, új EpiPen tollakat is elhelyeztünk.

Ez egy olyan eszköz, amely az anafilaxiás sokk nevű életveszélyes allergiás reakció kezelésére szolgál. A helyszínen dolgozók képzést kaptak az életmentő eszközök, köztük az EpiPen tollak használatáról.

▶ ÚJABB ÉRDEKES LELETEK KERÜLTEK ELŐ A BUDAVÁRI PALOTANEGYEDBEN

Az egykori Honvéd Főparancsnokság helyreállítása során a régészeti feltárás számos értékes leletet hozott napvilágra. A most megtalált tárgyak döntően a késő Árpád-kortól egészen Luxemburgi Zsigmond uralkodásáig terjedő időszakból származnak. A korban általános gyakorlat volt, hogy a Várhegyen lakók a sérült, feleslegessé vált tárgyaikat a pincék

üregeibe, már nem használt tárolóvermekbe vagy kiszáradt kutakba dobták. Az évszázadok során felhalmozódott hulladékból ma valódi kincsek kerülnek elő. A feltárást a Várkapitányság megbízásából, a Magyar Nemzeti Múzeum felkérésére a Budapesti Történelmi Múzeum régészei végezték el.

A régészeti ásatások után folytatódik a volt Honvéd Főparancsnokság építése: a Szent György tér felé egy építészeti stílusjegyeiben az eredetihez szervesen illeszkedő épületrész egészíti majd ki. Az egykori Honvédelmi Minisztérium homlokzatát idéző kiegészítés Kallina Mór épületével közel azonos látványt nyújt majd.

▶ ÚJABB PARKOLÓHELYEK A VÁRGARÁZSOKBAN

A Budavári Palotanegyedben mindkét várgarázs továbbra is elérhető a lakosság számára. A parkolási díjak, valamint a bérletek árjegyzéke elérhető honlapon: varkertbazar.hu/melygarazs.

EGYEDÜLÁLLÓ SZAKMAI OKTATÁS A KISKÉPZŐBEN

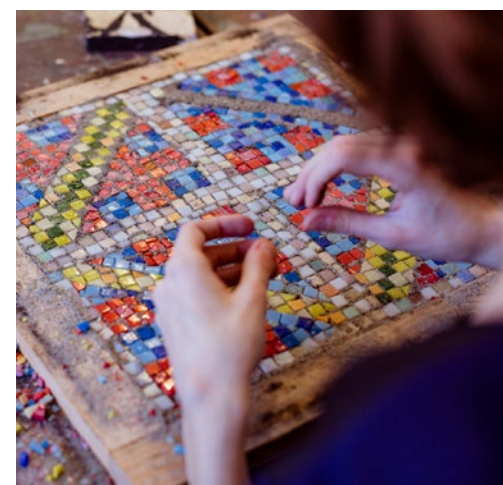
Új, különleges szépművészeti oktatás indul a Kisképzőben. A 2023–2024-es tanévben a Kisképző a Hauszmann Alapítvánnyal együttműködésben olyan új kézművesképzéseket indít, amelyek célja a kihalófélben lévő mesterségek oktatása és a magyar építészeti, valamint képző- és iparművészeti örökség fenntartása.

A képzési kínálatba most bekerülő szépművészeti szakmák Magyarországon több száz éves múltra tekintenek vissza. A történelem során megsérült örökségünk megővése és elpusztult kulturális emlékeink újrateremtése során megint szükség lesz rájuk. Cél, hogy olyan mesterségbeli tudással rendelkező szakemberek kerüljenek ki a képzésekről, akik a magyarországi történelmi épületek, várak, kastélyok felújításának feladatait tudják majd végezni, és stabil megélhetést biztosító szakmát kapjanak a kezükbe. Akár a megújuló Budavári Palotanegyedben, a Citadellán vagy a visegrádi Várban is dolgozhatnak majd. Szobrász-, festő-, fém-, fa- és üvegszépműves-szakmák kerültek most a kínálatba, ahol a jelentkező diákok elsajátíthatják az általuk választott mesterség alapjait, és felkészítést kapnak az önálló vállalkozói tevékenységre is: sokoldalú szak-

tudásuk révén képesek lesznek megtervezni, létrehozni és menedzselni saját munkájukat.

A képzés 2023. szeptember 1-jén indul, helyszíne a Magyar Képzőművészeti Egyetem Gyakorlóiskolája, közismert nevén a Kisképző (kiskepzo.hu). Az oktatás ingyenes, a képzés ideje 2 év. A Hauszmann Alapítvány tanulmányi ösztöndíjlehetőséget is biztosít az előfeltételeket teljesítő diákok számára.

A BUDAI VÁR MESÉLŐ UTCÁI

A Budavári Palotanegyedben és környezetében sétálva még az utcanevek is történetekkel kísérik utunkat. Régmúlt időkről, hősookról és hősszerelmesekről, vitézekről és tudósokról szólnak ezek a mesék, amelyeket érdemes újragondolni, gondolatban átélni, és megőrizni a következő generációknak.

A Fortuna utca a város egyik legrégibb utcája. Korábban volt Francia, Szent Pál, majd Bécsi utca. Aztán Buda városa megvásárolt egy házat a mai Fortuna köz sarkán, átépíttette vendégfogadóvá. Ezt pedig a római mitológia alapján Jupiter első lányáról, a szerencse istennőjéről, Fortunáról nevezték el. Ekkortájt, 1785-ben kapta ezt a nevet az utca is. Az 5-ös számú házban egykor Hajnóczy József író, jogász lakott, aki a magyar jakobinus mozgalom egyik oszlopos tagjaként vonult be a történelembe.

Az Úri utcát, a környék leghosszabb és szintén régi utcáját nem azért hívták így, mert csupa arisztokrata lakta, még csak nem is azért, mert remekül lehetett itt urizálni. Nevét a Vár első számú lakóiról kapta, akik az ostromot követően lepték el az utcát: ők a város védői, vagyis a katonák voltak.

Az Alagút utca a Várhegy alatt 1853 és 1857 között épült alagút emléket őrzi. A közeli Hess András tér névadója pedig a német gyökerekkel rendelkező Hess András (Andreas Hess), tizenötödik századi nyomdász volt, a magyarság történetét feldolgozó első magyarországi nyomtatott könyv (Chronica Hungarorum, 1473) készítője. Híres nyomdája a mai Hess András tér 4. szám alatt állt. A tér 3-as számához tartozó Vörös Sün Ház Budapest ma is használatban lévő legrégibb épülete. Hajdan itt működött a híres-nevezetes Vörös Sün fogadó,

☞ **A Fortuna utca maga az élő történelem**

☞ **Ifjabb Vastagh György Hadik Andrást ábrázoló lovas szobra 1937 óta áll az Úri utca és a Szentháromság utca közötti téren**

amelynek kapuja hosszú ideig nyitva állt a táncolni és mulatozni vágyó közönség előtt. Emlékét a kapu fölött megcsodálható dombormű őrzi.

Budapest méltán híres, turistacsalogató sétánya a Tóth Árpád sétány. Nevét a legendás Nyugat folyóirat állandó szerzőgárdájához tartozó, fiatalon elhunyt, valaha a Várban, a Táncsics Mihály utca 13.-ban élő költőről, Tóth Árpádról, Babits Mihály,

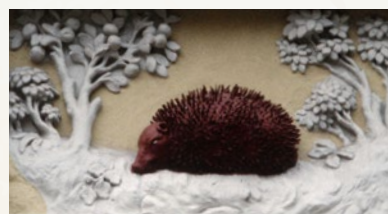

☞ **A Tóth Árpád sétány Budapest egyik legnépszerűbb sétánya**

Karinthy Frigyes és Szabó Lőrinc barátjáról kapta, akinek olyan csodálatos verseket köszönhetünk, mint az *Esti sugárkoszorú* vagy a városi életet megéneklő *Körúti hajnal*. A sétány tervezését Ferdinánd és József főherceg kezdeményezésére 1810-ben kezdték meg. Korábban Bastei Promenádnak, 1879-től Bástya sétánynak hívták, de 1930-ban Horthy Miklós, 1931-ben pedig egy ideig Gróf Bethlen István sétány is volt a neve. A sétálóutcát 1946-ban nevezték át a költő előtt tisztelegve.

Néhány évszázaddal ezelőtt a Várhegy falai mögött még hadicélokra használt sikátorok voltak, melyek a hadiállapot megszűnésével funkciójukat veszítették. 1720-ban telepítettek

☞ **A Vörös Sün ház Budapest legrégebbi épülete, nevét az egykor itt működő fogadóról kapta**

ide, a várfalak romjaira kettős fasort, a fővárosban elsőként téve kísérletet a városi zöld környezet tudatos formálására.

Az Országház utca számtalan névvaltozáson esett át, mígnem elnyerte a ma ismert nevét. A középkorban, mivel rengeteg olasz telepedett itt le, hívták Olaszok utcájának, később Fürdő és Sütő utcának. Végül 1790-ben, a budai Országházban megtartott országgyűlés után keresztelték a mai nevére.

A Táncsics Mihály utca névadója a megalkuvást nem ismerő író és újság-

☞ **A Táncsics utcában állhatott egykor IV. Béla kúriája**

író, aki egész életében bátran és kitarítóan harcolt a szabadságért. Munkái közül említést érdemel *Életpályám* című műve, amelyben küzdelmes életébe és gondolkodásába avatja be az olvasót. Köztudott, hogy 1848. március 15-én a magyar nép szabadította ki a Budán raboskodó Táncsicsot, aki a forradalom és szabadságharc prominens alakja volt. „Kend volt, Táncsics Mihály, / A mi kora lelkünk” – írta róla Ady Endre.

Valószínűleg a mai Táncsics Mihály utca 9. helyén állt egykor a Magna Curia Regis, azaz IV. Béla királyi nagy kúriája is, mely a királyi rezidencia sze-

☞ **Táncsics Mihály utca. Szemben balra a 9. szám, Táncsics Mihály egykori börtöne, mellette az Erdődy-(Hatvány-) palota**

☞ **A Várszínház épülete a 19. század végén**

repét töltötte be, és a vízvárosi hegyoldalban egy major is tartozott hozzá. Egyes szakértők szerint a budai pénzverő helye is valahol itt volt. A második világháború után az itt található egykori építmény egy időre amerikai kézbe került, és tengerészgyalogosok állomáshelyéül szolgált.

A Színház utcában járva a mai fiatalok talán már nem tudják, hogy valamikor itt állt Buda első, 1787-ben megnyílt színháza, a Várszínház. Az épület tervezője a messze földön híres, sakkautomatájával egy csapásra komoly ismertségre szert tevő Kempelen Farkas tudós és feltaláló volt. A Várszínház történetében fontos esemény a korszakos zseni, Beethoven látogatása és koncertje, valamint arról is nevezetes, hogy 1835-ben Budán először itt mutatták be Katona József remekművét, a *Bánk bánt*. Ma a Miniszterelnökség hivatala működik itt.

Fortepan/Budapest Főváros Levéltára/Klász György fényképei

Fortepan/Budapest Főváros Levéltára/Klász György fényképei

„TARTSATOK
SZENT BÖJTÖT,
HIRDESSÉTEK KI,
HOGY ÜNNEP
LESZ!”

Körösfői Kriesch Aladár: Krisztus feltámadása

VÁRAKOZÁS ÉS ÜNNEP BÖJT ÉS HÚSVÉT

A böjt jelenthet bármiféle erkölcsi indíttatású önmegtartóztatást, örömforrásról való lemondást, de modern értelmezése például az okostelefon-használatról, a közösségi média használatától való tartózkodás is lehet. Szorosabb értelemben véve az evés és ivás terén gyakorolt önmegtartóztatást értjük ezalatt. Mindegyik esetben az a célja, hogy a testi, világi, múlandó vágyak és élvezetek háttérbe szorításával az ember figyelmét a lelki felemelkedésre fordítsa.

Minden kultúrában és vallásban jelen van a böjt valamilyen formában. Az emberek ősidők óta szükségét érzik a testi-lelki megtisztulásnak. Szolgált a gonosz démonok elhárítására, például Plutarkhosz leírásában, de mágikus erő elnyerésére is használták sámánok, vagy a csatára felkészülés részeként a harcosok, vadászat előtt a vadászok, és különféle vallások papjai áldozataik bemutatása előtt. Úgy tartották, a böjttel megtisztított test és elme megfelelő állapotba

kerül az eksztatikus, prófétai élmény átéléséhez.

A nagy világvallások alapítói mind böjtöltek. Mózes a Sínai-hegyen, Mohamed a Hira hegyen böjtölt, mielőtt a Korán kinyilatkoztatott neki, Buddha pedig megvilágosodása előtt a Bódhifa alatt. Jézus Krisztus negyven napon át tartó böjtöléssel kezdte meg messiási küldetését.

✂ **A világvallások nagy alakjai mind böjtöltek, Mózes a Sínai-hegyen negyven napon és éjszakán át**

✂ **Muszlim zarándokok a Hira barlang bejáratánál, ahol Mohamed próféta első kinyilatkoztatását kapta Istentől (Allahtól)**

Böjt az is, ha napnyugtáig semmit, utána csak kenyeret és vizet vesz magához az ember; a darócruha, szőrcsuha, más kellemetlen viselet öltése; a fej földdel vagy hamuval megszórása, mosakodás mellőzése is. Leginkább a hústól és egyéb állati eredetű ételektől, de gyakran a lédús gyümölcsöktől és a bor fogyasztásától is tartózkodtak a böjtölők. A középkor során ez gyakran ténylegesen csak a kenyér, víz, só és száraz növények fogyasztását jelentette.

Az egyéni indíttatású böjtökön kívül két nagy fontos csoportja van az önmegtartóztatás gyakorlásának: az időszaki böjtök, melyek egy adott ünnepre való lelki ráhangolódást szolgálják, és a szentségi böjtök, melyek célja a szentség felvétele előtti testi-lelki megtisztulás.

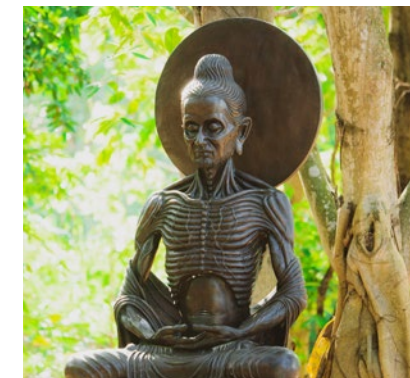
A legnagyobb mélységeket és magasságokat megélt keresztény ünnep a húsvét. Az ezt megelőző

negyvennapos nagyböjt hamvazó-szerdától húsvétig tart, számos fontos bibliai eseményre emlékeztet, de legfőképpen Jézus pusztai böjtölését imitálja.

A húsvét Jézus Krisztus haláláról és feltámadásáról való megemlékezés. A kereszténység legnagyobb, legősibb ünnepe a Megváltó kereszt-halálának és feltámadásának tiszteletére. A hívők a negyvennapos böjt után ekkor vesznek magukhoz először húst.

A húsvéti időszak Jézus halála előtti szenvedésére emlékeztet minket: a nagyhét virágvasárnaptól, a Jeruzsálembé való bevonulás napjától nagyszombatig tart. Utolsó három napja a három szent húsvéti nap, a nagycsütörtök, nagypéntek és nagyszombat – az utolsó vacsora és az elfogatás, Jézus szenvedésének és keresztihalálának, valamint a feltámadásra várakozásnak a napja. Húsvétvasárnap a Megváltó feltámadásának napja, az ünnep csúcspontja.

A feltámadás ünneplése összecseng a tavasz kezdetével is, és a pogány vallások nap-éj egyenlőség idején tartott termékenységi ünnepei is erre az időszakra estek. Ma már sokan a keresztény vallási áhítat megélése nélkül, pusztán világi ünnepként ünneplik a húsvétot, a tavaszvárás, a tavasz eljövételének ünnepeként, melyre, ha úgy tetszik, a természet egész téli

✂ **Buddha idejében az önmegtartóztatás a szerzetesi élet alapja volt, megvilágosodása előtt ő a Bódhifa alatt tartott böjtöt**

mozdulatlansága, természetlensége a felkészítő böjt.

Népszokásokban kifejezetten gazdag ünnepkör ez, egy része keresztény gyökerű, más része nemzeti eredetű szokás. Mindenki számára ismert a húsvéti locsolkodás, ahogy az újjászületést szimbolizáló tojás Krisztus vérének pirosára – majd később bármilyen színűre festése is. De húsvéti szokás a harmatgyűjtés is: a nagy ünnepek hajnalán gyűjtött harmatnak különleges éltető erőt tulajdonítanak. Mára már kiveszőben lévő, de egykor igen jelentős szokás volt a húsvéti határjárás, ami lényegében egy ünnepi körmenet a földeken – így vittek hírt a természetnek is Jézus feltámadásáról, és egyben a gonosz szellemeket, a természeti csapásokat is elrettentették a Megváltó hatalmával. ✂

A LOCSOLKODÁS KÖZÉP-EURÓPAI HAGYOMÁNY, A FIÚK VÍZZEL VAGY ILLATOS KÖLNIVEL LOCSOLJÁK MEG A LÁNYOKAT.

KIRÁLYI VADÁSZATOK NYOMÁBAN

A Budai Várséták legújabb programja Mátyás király egykori vadüzéseinek helyszínére invitál, ahol nem csupán bejárhatjuk a legendás vadászkastély romjait, de megismerhetjük a területen fekvő egykori királyi vadspark történetét is. Sőt, a séta során az is kiderül, valóban voltak-e Hunyadi Mátyásnak oroszlánjai.

Bécs, Berlin, Prága. Európa jeles fővárosaiban a középkortól a település része volt a királyi és főúri vadászatok céljára kialakított vadspark. Nem volt ez másként Budán sem. Noha királyi vadászközpontok már az Árpád-korban is léteztek az országban, fallal körbevett vadsparkokat először csak Hunyadi Mátyás uralkodása idején alakítottak ki. Ezek közül az utókor leginkább a mai Hűvösvölgy területén található nyéki vadaskert történetét ismeri. Mátyás király történetírója, az itáliai

Mátyás uralkodása alatt több vadászterület is volt Buda környékén, a budanyéki vadászkastély romjait a Hűvösvölgyi út mentén tárták fel.

származású Antonio Bonfini is említést tett egy, a középkori Buda szomszédságában fekvő királyi vadászkastélyról és az azt körülvevő parkról, pár évtizeddel később pedig az uralkodóval rokonságban álló Oláh Miklós esztergomi érsek írt róla.

A TÖBB MINT TÍZ ÉVIG TARTÓ ÁSATÁSOK FELTÁRTÁK AZ ÉPÜLET ALAPJAIT, ÉS SZÁMOS ÉRTÉKES LELET IS ELŐKERÜLT.

A feljegyzések nyomán az utókor tudott ugyan az egykori kastély létezéséről, ám annak pontos helye évszázadokon keresztül titok maradt. Egészen a 20. századig nem sikerült rekonstruálni, merre lehetett pontosan Mátyás király budai vadászatainak kiindulópontja. A vadászkastély pontos helyét végül egy autodidakta régész, Garády Sándor azonosította. A korábban vasúti mérnökként dolgozó Garády kényszernyugdíjazása után fordult a régészet felé. Mintegy tíz

évig tartó olvasás, levéltári kutatás és önképzés után, 1931-ben lehetősége nyílt a budanyéki királyi vadászkastély feltárására, amit kisebb megszakításokkal 1942-ig folytatott.

A vadászkastély pontos helyét a két középkori forrás újraértékelésével sikerült azonosítani: tudta, hogy Bonfini római mérőföldet (1500 méter) használt leírásában, amikor arról írt, hogy Buda határában, a harmadik mérőföldkönél, a vadaskert mellett áll Mátyás egyik palotája.

☞ **A legújabb feltárások alapján a szakemberek úgy látják, hogy a terület használatának kezdete a honfoglalás korára tehető**

Arra is rájött, hogy a távolságokat a középkorban mindig a város legközelebbi kapujától (ebben az esetben a mai Bécsi kaputól) mérték ki, a vadaskert határait pedig korábban éppen ő tárta fel. A fenti információk együttese jelölte ki számára az ásatás helyszínét a mai Hűvösvölgyi út 78. szám alatti területet. Garády Sándor kutatásai alapján tudjuk azt is, hogy a királyi vadaskert 3 négyzetkilométer nagyságú lehetett, és egy 7,6 kilométer hosszú, 60 centiméter széles és legalább 2 méter magas fallal vehették körbe. A mai fővárosi városképet tekintve nagyjából a hűvösvölgyi villamos végállomásától a hármashatárhegyi repülőtérig, onnan pedig a Glück Frigyes út, a Görgeyi út és a Törökviszi út mentén a Kapu utcáig és a Batai utig terjedt, nyugati határfala a mai villamosvonalhoz közel húzódnak.

A kastélyt a 16. század elején, a tőle körülbelül 150 méterre található kápolnától azonban jóval korábban, az 1200-as évek második felében építették. A legújabb feltárások szerint azonban a területet már a 13. század előtt is használták: a Magyar Nemzeti Múzeum régészei a kápolna tavalyi feltárasakor megtalált sírok és mellékleteik alapján a 9–10. századra, vagyis a honfoglalás korára teszik az első rendszeres temetkezéseket a helyszínen.

☞ **Számos feljegyzés említi Mátyás király vadászkastélyát és vadsparkját, de ezek konkrét helyéről még a 19. század végén is vita folyt**

☞ A KÖZÉPKORI KIRÁLYI VADÁSZKASTÉLY TITKAI

A középkori Buda városától alig öt kilométerre, a Budai-hegység egykori kiterjedt erdősegeinek központjában emelkedett Nyék falu temploma, valamint a 16. század elején felépített királyi udvarház. Sétánk során bejárjuk a Jagelló II. Ulászló által emelt reneszánsz vadászkastély romjait, és felidézünk a Hűvösvölgyben húzódó hajdani királyi vadaskert történetét. A krónikások szerint Hunyadi Mátyás, II. Ulászló és II. Lajos mellett Szulejmán szultán is látogatta a királyi udvarházat és a vadban gazdag területet, amely az oszmán-török időkben pusztult el. Ezt követően átsétálunk a Nyék falu templomának épült, később királyi kápolnaként szolgáló épület romjaihoz, ahol legutóbb – közel száz évvel az első feltárást követően – 2022 őszén zajlott régészeti ásatás. Milyen új információkkal és eredményekkel szolgált a kutatás? Mit tudunk a templom építési korszakairól és a közelében lévő temetkezésekről? Hány csontváz, milyen érdekes régészeti leletek és meglepő tárgyak kerültek elő a feltárást során? Sétánkon mindenre fény derül!

A sétáról bővebb információ a budaivarsetak.hu weboldalon található.

MÁTYÁS KIRÁLY HÚSLEVESE

A tizenötödik században még nem alakult ki a ma ismert előétel-főétel-desszert hármas, általában kétszer étkeztek naponta, késő délelőtt és délután. A Mátyás kori lakomák ételsoraiban különféle pácolt húsok, vadak, szárnyasok, halak sorakoztak. A klasszikus levesek még nem szerepeltek a reneszánsz konyha kínálatában, de inycsiklandó leveses ételek annál inkább. Ezekből ajánlunk mi is egyet.

Mátyás uralkodása alatt Magyarország európai nagyhatalom lett, a király pedig megtestesítette a görög embereszményt, melyben a szellemi műveltség életörömmel párosul. A királyt a kulináris élvezetek sem hagyták hidegen, sokszor személyesen is részt vett a királyi konyha irányításában. Galeotto Marzio és Antonio Bonfini feljegyzéseiből kiderül, milyen figyelemre méltó, pontosan kidolgozott hierarchiát alkotott Mátyás udvarának konyhai és felszolgáló személyzete.

A 15. század, és ezen belül Mátyás uralkodásának korszaka, a magyar történelemnek és a magyar gasztronómiának is aranykora volt. Ebben az időben alakultak ki a konyhaművészet

alapszabályai, és ugyancsak ekkor finomult az étkezés – legalábbis bizonyos alkalmakkor – valóságos szertartássá. Művészek és mesteremberek készítették a szemet gyönyörködtető, mesterien megmunkált étkészleteket és evőeszközöket. A jó szakácsokat tisztelték, becsülték, és földbirtokosi rangra emelték az uralkodók.

E kor magyar konyhájának kedvelt fűszerei és ízei: fokhagyma, gyömbér, kömény, fenyőmag, sáfrány, tárkony, bors, rozsmaring, az illatos füvek (kapor, petrezselyemzöldje), majoránna, szerecsendió-virág, citrom, vöröshagyma és alma együttes használata, nádméz (cukor), fahéj, szegfűszeg, ánizsmag. Ha tehát valaki egy mai reneszánszos magyar receptet akar

kreálni, ezeket a fűszereket vegye alapul.

Bár a mai értelemben vett leves ismeretlen volt a középkori magyar konyhában, akadtak olyan húselekek, melyek a jelenkor húsos leveleinek alapját jelenthetik.

A reneszánsz kori gasztronómia megismeréséhez elsősorban Kohári Gabriella Reneszánsz konyha című weboldalát ajánljuk. A szerző a megmaradt korabeli leírások és receptek alapján mutat be különböző menüket. Mi ezek közül egy borjúhúsból készült leveses ételt ajánlunk, amely jó eséllyel lehetett Mátyás király egyik kedvence. ✂

Forrás: Múltidéző találkozók, Kohári Gabriella: Reneszánsz konyha

BORJÚHÚS ÉLES LÉVEL

A borjúhúst (marhalábszár) kockára vágjuk, vízzel vagy húsalaplével feltesszük főni. Apróra vágott füstölt szalonnát, laskára vágott vöröshagymát, petrezselyemzöldet, friss tárkonylevet (lehet szárított is) és citromot adunk hozzá. (Más variációk szerint egy kockára vágott almával is gazdagíthatjuk.) Bort, egy teáskanálnyi borecetet adunk hozzá, majd sáfránnyal, frissen őrölt borssal, egy darabka friss gyömbérrel és sóval ízesítjük. Egy kevés tejszínt is keverhetünk hozzá. Friss kenyérral tálaljuk.

KERESZTREJTVÉNY

Olvasóinkat hónapról hónapra játékra hívjuk, amelynek nem titkolt célja, hogy izgalmas, érdekes részleteket fedezzenek fel a budai Várnegyed csodás épületei között sétálva. A kérdés és egyben a rejtvény megfejtése ezúttal: mely várbéli, ikonikus, nemrég megújult kulturális-építészeti örökség részlete látható a fotón?

A megfejtést, valamint a játékos nevét és címét május 15-ig várjuk e-mailben (budavarisetak@varkapitanysag.hu) vagy postai levélben (Várkapitányság Nonprofit Zrt., 1519 Budapest, Pf. 365). Kérjük, az e-mail tárgyában vagy a borítékon tüntessék fel: Magazin, rejtvény. A megfejtést postai úton beküldő játékosainkat kérjük, hogy a telefonszámukat is szíveskedjenek elküldeni a kapcsolatfelvétel megkönnyítése érdekében.

A helyes megoldást beküldők között páros belépőjegyet sorsolunk ki a Budai Várséták tematikus vezetőseire.

		NÓGRÁDI TELEPÜLÉS	AMPER	TÍZCENTES	JÁROM	KELVIN	
	1						A
	OMÁNI AUTÓJEL		HATÁRRAG LENDÜLET JELE			NAGYÍTÁS JELE NÍLUS NÉMETÜL	
	HITVÁNY EMBER						
	FRANCIA FŐREND						
	2	ARBORÉTUM RÖVIDEN	PLATINA VEGYJELE GYŐZELEM BETŰJELE		ELEMI TÖLTÉS JELE SZIGET FRANCIAUL	JEGYZETEL TÚLNYOMÁS JELE	
	OLASZ TELEPÜLÉS			ÁRAMERŐSÉG JELE HOSSZÚSÁG JELE		AZ ALJÁHOZ HAJÓ KÖZEPE!	
	NÉMÁN ZÁRÓ!		ODOR OXIGÉN VEGYJELE				AZ ÚT JELE TÖKMAG!
	O				HULLAJTÓ		

A megfejtést beküldő személyek a megfejtés beküldésével elfogadják, hogy személyes adataik kezelése a <http://varkapitanysag.hu/adatkezesi-tajkoztato> internetes oldalon elérhető tájékoztatónak megfelelően történik.

Szent István-terem

Látogassa meg a Budavári
Palota újjászületett csodáját,
a Szent István-termet!

szentistvanterem.hu

BUDAVÁRI
PALOTANEGYED